

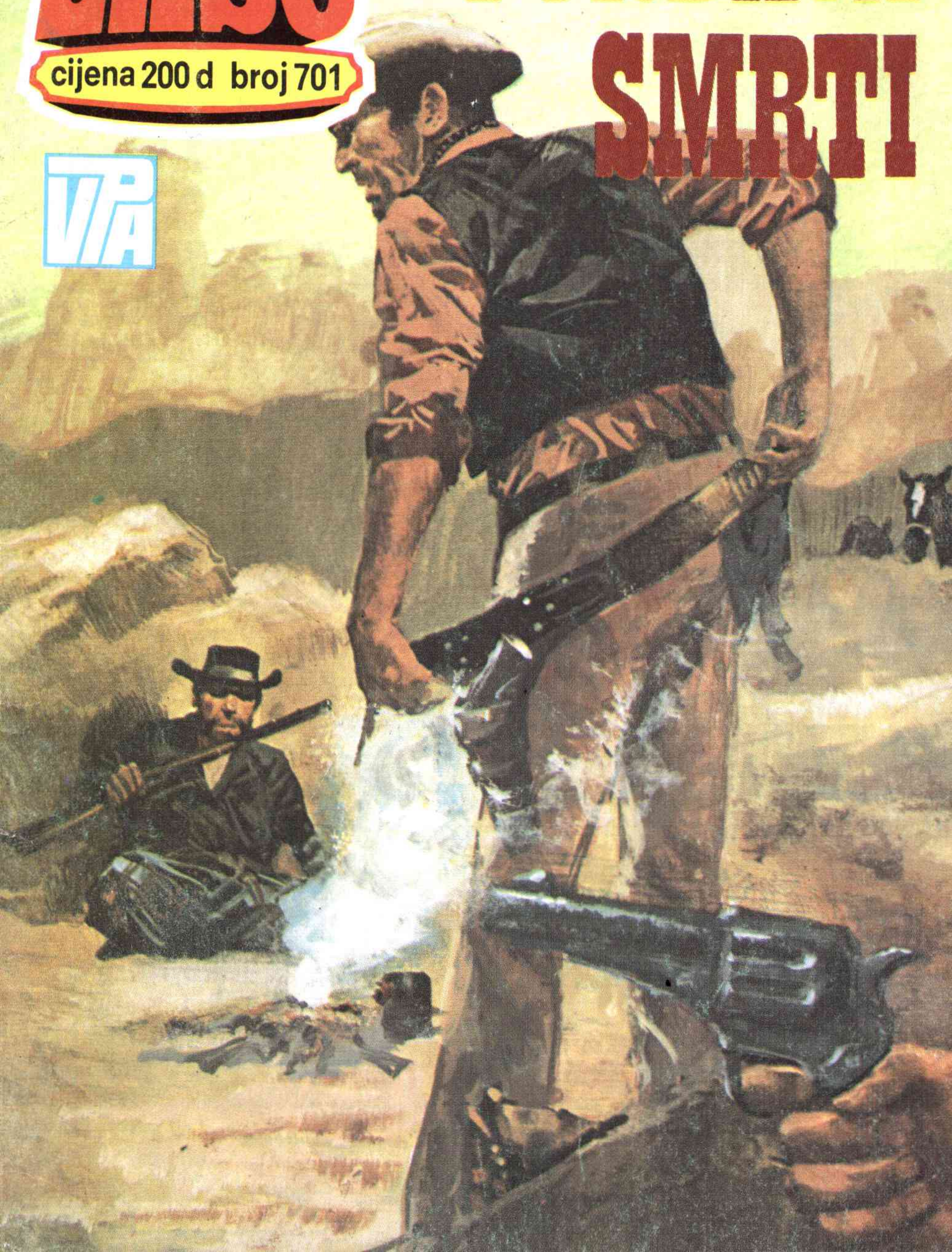
WESTERN ROMAN
LASSO

cijena 200 d broj 701

VIA

Tex Colt

TVRĐAVA SMRTI

Tex Colt

TVRÐAVA SMRTI

**VJESNIKOVA
PRESS
AGENCIJA**

Glavni i odgovorni urednik Milivoj Pašiček
Izdavač: NIŠPRO VJESNIK (v. d. predsjednika
Poslovnog odbora Vjekoslav Koprivnjak) –
OOUR Informativno-revijalna izdanja (direktor
Stevo Maoduš)

Predsjedavajući Savjeta: dr Ivan Krtalić
Adresa redakcije, izdavač i tiskare: 41000 Za-
greb, Avenija bratstva i jedinstva 4

Telefoni: 041/526-099, 515-555 i 519-555

Telex: 21 121 YU VSK

Kolegij redakcije: Berislav Grabušnik (graf. ur.),
Marija Jurela (urednik), Pavle Lugarić (zamjenik gl.
i odg. urednika), Milivoj Pašiček, Biserka Pupavac
(pomoćnik gl. i odg. urednika)

Tisak: NIŠPRO »Vjesnik«, OOUR Novinska rotaci-
ja i OOUR TM

Urednik: Milivoj Pašiček
Grafički urednik: Ivica Bartolić

Za broj Laso 701

Urednik: Milivoj Pašiček

Grafički urednik: Ivica Bartolić

Tex Colt: TVRĐAVA SMRTI

Naslov originala: DAS TODESFORT

Copyright: Meyerpress

Recenzija: Biserka Pupavac

Prijevod: Silvija Marušić

Laso broj 701 izlazi 20. 3. 1987. u nakladi od 68.350 primjeraka

I

Čim je Grillotte ugledao tri jahača, znao je što to znači.

Od trojice muškaraca vidjele su se samo čizme s ostrugama. Vrećasta kapuljača, koja im je prekrivala cijelo tijelo i glavu, završavala je na glavi u obliku šiljastog tuljca s prorezima za oči. Čak su im i ruke prekrivene širokim rukavima kao produžetak kapljuče.

– Hej, Grillotte, otvori! – zahtijevao je jedan od dvojice.

Farmer stupi pred svoju kuću.

– Dolazite u pola bijela dana – negodovao je – što to treba da znači?

– Ne lupetaj – odvrati drugi i skoči s konja. ♡ Za nekoliko minuta je mrak. Nemamo vremena Ku-Klux-Klan te treba.

Začuvši to ime, Grillotte je problijedio.

– Učite – reče. – I pazite da vas ne vidi služinčad.

– Nije važno – odgovoriše mu. – S Crncima ćemo raščistiti već jednog dana.

– Zar je već do toga došlo? – zapita Grillotte i još više problijedi.

Na to dvojica Ku-Klux-Klanovaca ništa ne odgovoriše

već skočiše s konja i šuteći uđoše u kuću. Grillotte zatvori vrata.

– Bojiš se? – upita ga prezirno jedan od dvojice zakrabljenih. Budi bez brige. Znamo da misliš kao i mi, pa smo zato i došli k tebi.

– Što hoćete od mene? – htio je znati Grillotte pa pokaže grubo izdjelanu drvenu klupu.

No njih dvojica ne sjedoše. Očevidno su imali vrlo malo vremena.

Grillotte je pažljivo promatrao oči neznana. Mogli su to biti neki susjedi, pa čak i prijatelji, ali i potpuni stranci. Oba su glasnika Ku-Klux-Klana govorila izmijenjenim glasom. Grillotte nije imao pojma tko je pred njim, ali je znao da sa sobom nose cijeli arsenal oružja, pa je bio popustljiv.

Onaj što je prije govorio, stupi pola koraka naprijed i prošapće:

– Čuj, hoćemo smekšati Jima Nolana.

– Nolana? – Grillotte olakšano uzdahne. – Nolan? – ponovio je. – Neka je proklet! S njim možete učiniti što god hoćete. Imate za to moj blagoslov!

– Tvoj blagoslov ne trebamo već tvoju pomoć – nastavio je glasnik. – Jim Nolan je izdajica. Mora to požaliti barem tisuću puta.

– Da, tako mi boga, takav je on – gorljivo se složio Grillotte.

– Rado ću pomoći ako ikako mogu. No recite mi kako?

– Tvoje polje pamuka graniči s njegovom plantažom... Kad bi vatra zahvatila tvoje polje, nitko od nas ne bi bio ni najmanje sumnjiv. A poneku iskru vjetar lako prenese i na Nolanova polja.

– Lukavo smišljeno – promrmlja Grillotte. – Već dugo razmišljam kako da mu uništim neko polje.

– Nije važno što ti misliš. To je naredba, Grillotte, a ti znaš što Klan radi s onima koji ne poslušaju njegove zapovijedi.

– Ali što će biti sa mnom ako se dozna da sam ja podmetnuo požar? – drhtava je glasa upitao Grillotte.

– To je tvoja stvar – nasmijsao se drugi. – Smisli nešto. Već ćeš se ti nečemu dosjetiti.

Dvije krabulje kimnu farmeru bodreći ga i krenu k vratima. Malo zatim potjeraše konje u povrtnjak kroz gredice s povrćem, i bez ikakvog obzira, glasno se smijući, preskoče ogradu kao da je to obor. Čim zamakoše, Grillotte odahne.

U međuvremenu se zaista smračilo. Grillotte je upalio petrolejku pa na njenom plamenu pripalio lulu. Danas mu baš nije prijala. Začuo je svoju ženu kako razgovara sa kćerkom Violetom, što je značilo da će na stolu uskoro biti večera. Ali nije osjećao volju za jelom. Kao da

mu je Nolanovo polje pamuka sjelo na želudac.

Grillotte je mrzio Nolana. Dugo je već razmišljao kako da napakosti omrznutom susjedu, ali kako je u osnovi bio kukavica, bojao se mladoga častohlepnog Jenkija.

Naravno, jedna mala vatrice, neposredno prije žetve, bila bi baš prikladna... U mislima Grillotte začuje pucketanje vatre, pa zamisli izraz Nolanova lica kad gleda gdje mu u trenu nestaje trud mnogih dana i tjedana pod vrelim suncem...

– Ne može zanijekati da mu se ta pomisao sviđa. Ali, rizik? Kad bi barem podmetanje požara mogao pripisati nekom drugom...? Mora ići na sigurno.

Niz lica promiče u mislima podmuklog poljodjelca. No među njima nema nijednoga prikladnog.

– Prokletstvo! – progundao je. – Ne preostaje mi ništa drugo, a ako se slučajno dozna... – i rukom prede po vratu... – omča mi ne gine. Baš me ne veseli da za braću iz Klana visim na vješalima...

Ali strah ga je i moći Ku-Klux-Klana... Ne, nije vidio izlaza iz nedoumice. Tijek misli prekinulo mu je lupanje po vratima.

– Tko je to? – zlovoljno upitao Grillotte i ustane.

– Jeremy tu, gazda – začuo se glas pun straha.

– Udi, crni nitkove – glasila je srdačna dobrodošlica farmera.

Ude neki crnac.

Jeremy je pripadao Grillotteovim ljudima i dan za danom molio je nebo da ga oslobodi to-

ga gospodara. Uzalud se zapitkivao u sebi što je tako zgriješio da ga nebo na taj način kažnjava. Njegova zla sudbina natjerala ga je da se baš sad pojavi pred farmerom. Nosio je neku nevažnu poruku. Ugledavši smrknuto Grillotteovo lice, obuzme ga neki loš predznak pa požuri da izide. Već se uhvatio i za kvaku kad je začuo Grillottea:

– Stani, Jeremy – rekao mu je. – Nas dvojica se moramo nešto dogovoriti. – Mahnuo je crncu da bliže pride.

– Jeremy, crna dušo – rekao je – ti zbilja nisi zaslužio da živiš, ali ipak možeš dokazati da si za nešto koristan.

– Što mogu učiniti gazda? – upitao je crnac dršćući.

– Poznaješ gazdu Nolana, zar ne? – zapita Grillotte.

Pri spomenu tog imena preko crnčeva lica za tren pređe izraz veselja, ali se brzo sabere. Znao je da Grillotte Nolanu ne želi ništa dobra.

Poljodjelac je u Jeremyjevim očima zapazio kratko svjetlucaње i obuzelo ga neko sotonsko raspoloženje.

– Tebi se sviđa gazda Nolan, zar ne? – upitao je.

– Gazda Nolan dobar bijeli čovjek – potvrdio je Jeremy. Nije imao srca lagati.

– Baš lijepo od tebe što si na njegovoj strani, prokleti nigeru!

– prijeteći progunda Grillotte.

– Što, zaboravio si tko ti je gospodar, je li?! Pripadaš meni, a ne Nolanu, zapamti!

Jeremy pričekao dok ne prođe navala bijesa. Ostao je kod vrata čekajući da se poljodjelac malo smiri.

– Pa da bi to zapamtio, Jeremy – napokon je nastavio Grillotte učinit ćeš ovo što ti kažem: sutra rano ujutro otići ćeš u polje na Hurley Creeku. Vjetar upravo puše prema sjeveru, razumiješ, pa ćeš, ako ne promijeni smjer, zapaliti vatricu.

– Ali onda će vjetar odnijeti vatru na polje gazda Nolana! – užasnuto poviče crnac i podigne obje ruke kao da se brani.

– To i hoću – zlobno se naceri Grillotte uživajući u izrazu crnčeva lica – to i hoću, razumiješ? I da si držao jezik za zubima, jer ako Nolan dozna da mu je njegovu nesreću skrivio prijatelj Jeremy, možeš valjda zamisliti što će od tebe napraviti!

– Ne, dobar gazda Grillotte, to ne tražiti od jadnog Jeremyja! – zakuka crnac i poljodjelac se na to divlje nasmije.

– Briši, crnjo, i da te nisam vidio prije nego što izvršiš zadatak! – viknuo je. – A ako samo zucneš da sam ti ja to naredio, gorit ćeš u paklu, i to ne živ, razumiješ?!

Zadovoljno je odahnuo kad je nasmrt nesretan Jeremy izišao.

– To smo obavili – zasmijujlio se i protrljao dlanove. A kad ga je žena pozvala na večeru, apetit mu se vratio...

*

Jeremu je proveo besanu noć. Nije imao izbora. Morao je izvršiti nalog svoga, gospodara. Najgore od svega bilo je što mora šutjeti, a on bi najradije cijelom svijetu objavio kakva se podlost od njega očekuje.

Rano ujutro krenuo je na zasijana polja Hurley Creeka.

Svakako bi danas morao raditi na tom polju s drugim Grillotteovim ljudima, pa je sam Grillotte naložio nadzornicima da Jeremyja pošalju na plantažu ranije kako bi napunio boce i posude pitkom vodom za radnike koji poslije dolaze.

Neispavan, Jeremy je nevoljko koračao poljem. Dahtao je pod teretom boca, ali mučio ga je pribor za potpalu vatre, koji je potajno sa sobom nosio.

Nad Creekom izlazi jarkocrveno sunce, koje je neko vrijeme duboko i veliko između krošnji drveća.

Nedaleko odavde Jeremy bi bio u slobodi...

Da li je zbilja istina što se potajno šapuće da je izbio rat između Sjevera i Juga zbog robova... ?

Jeremy ne želi i dalje o tome misliti.

Jim je Nolan jedan od onih koji su mu činili dobro. Bio je i sâm jedan od onih sa Sjevera, a sad bi mu to trebao uzvratiti tim strašnim sramotnim djelom!

Prijeko, na Nolanovu polju, sve je još tiho... Tamo je posao započinjao pola sata kasnije nego kod Grillottea, koji je, da bi postigao što veću zaradu, izrabljivao svoju radnu snagu do iznemoglosti.

Vrijeme je bilo nestalno. Vjetar je sad puhao u povoljnom smjeru, pa će vjerojatno tako i puhati još neko vrijeme.

— Ne mogu se na to osloniti — promrmlja Jeremy ugledavši veliku, jarkocrvenu Sunčevu kuglu kako se polako uzdiže. Kao dijete prirode znao je njezine znakove.

Odluči da izvrši zadatak. Možda je nebo smjeralo učiniti nešto s njim i Nolanom...

Ali, Grillotte! Što će biti ako se promijeni smjer vjetra pa zapali njegovo vlastito polje pamuka? Pri pomisli na tu mogućnost Jeremy se preznoji od straha. Iako je još prilično hladno, njemu je i prevruće.

S Grillotteom nije dobro ni tikve saditi...

Razmislio je Jeremy o položaju polja te kako će se širiti vatra s obzirom na smjer vjetra. Uzevši sve to u obzir, zapali male vatrice na tri mjesta. Brzo su se širile. Tako, to je gotovo...

Sad sudbina može odlučivati. Jeremy zabije još jedan križ, pa odvuče boce za vodu do Creeka. I ne okrenuvši se, započne raditi. Proći će još neko vrijeme dok plamičci ne postanu opasna vatra.

Pekla ga je savjest. Jedva smogne snage da zakratko pogleda Grillotteovo polje pamuka. Ništa se još ne vidi. Ništa po čemu bi se dalo zaključiti da je netko podmetnuo vatru...

Boce s vodom Jeremy odvuče na određena mjesta.

Donja strana polja, koja je prilično udaljena od zapaljenog mjesta, uskoro oživi. Stigli su sneni Grillotteovi radnici da bi započeli žetvu.

Grillotte sjedi uspravan na konju poput nekog vojskovođe i sve nadgleda. Jeremy ga je opazio još izdaleka. Najradije bi ga zaobišao i izbjegao susret s njime. No Grillotte mu je mahnuo.

— Onda? — prošaptao je. Jeremy je kimnuo pokazujući u određenom smjeru. Tamo su

se već uzdizali prvi bijeli oblaci.

— Sreća tvoja — zadovoljno je rekao Grillotte. — A sad se gubi prije nego što te ja potjeram!

Mamuzuo je svoga konja i natjerao ga u suprotni smjer, tako da bi što kasnije opazio požar. Obuzela ga je neka grozničava napetost... Žetveni su radovi bili u punom jeku. Udaljeni nešto više od kilometra, Nolanovi su ljudi radili u polju.

Izvršio je nalog Ku-Klux-Klana i nitko mu ništa neće moći prigovoriti. A i alibi mu je bio besprijekoran... Ako Jeremy nešto i izbrblja, uvijek je jača riječ bijelog farmera od riječi crnog roba. Osim toga, ovdje se znalo kako završavaju takve priče. Jeremy a ne on visio bi na nekoj čvrstoj grani.

Odjednom konj se propne i preplašeno zaništi. Grillotte izgubi ravnotežu i u visokom luku izleti iz sedla.

Uspravio se psujući i opipao rebra. Konja je preplašila neka mala zmija, koja je odmah pobjegla na sigurno kad je farmer psujući zamahnuo štapom.

— Sve u redu — rekao je pošto je shvatio da zmiji više ništa ne može. Ponovo uzjaše i podbode konja tako da ovaj bolno zaništi.

Uzdama ga je jedva smirio.

— Naučit ću ja tebe, prokleta beštijo! — viknuo je.

Na nozdrvama uzdrhtalog konja pojavila se pjena. Kad mu se bijes stišao, Grillotte je polako odjahao na svoje polje, na kojem su crnci radili pod udarcima nadzornikova biča. Neka je tugaljiva pjesma odjekivala

širokim poljem pamuka. Ta melodija probudi u njemu neki čudan osjećaj. Bio je on čvrst momak i nije bio sentimentaln. Ali ovaj se puta zapitao nije li to možda neki loši predznak za sve ono što će se još dogoditi...

Godine 1860. vladala je na jugu Sjedinjenih Država neman robovlasništva. Dok su sjeverne države crncima zakonom jamčile slobodu, na Jugu, na primjer u Louisiani ili duž rijeke Mississippi, crnci su još bili daleko od jednakosti s bijelcima. Radili su na plantažama pamuka tjerani bičem okrutnih nadzornika.

U obranu bijelaca s Juga mora se reći da je i među njima bilo onih koji se s time nisu slagali. Jedan od takvih je bio i Jimmy Nolan, koji je, doselivši se sa Sjevera, uza samu granicu Louisiane imao veliku plantažu pamuka. Crnci su rado radili za njega. To nije bilo neobično jer je vlasništvo nad njima predstavljalo za njega samo formalnost, a crnce je štitilo od lukavih lovaca na odbjegle robove. Oni bi hvatali te ponovo prodali u ropstvo.

Da je njegova metoda bolja, dokazivale su obilne žetve svake godine, a njegovo bogatstvo povećavalo se naočigled, čemu su pridonosili njegovi crni pomoćnici. Samo je po sebi razumljivo da su susjedi zavidno promatrali Nolanovu plantažu. Jenki im je bio trn u oku. Budući da je većina stanovnika Louisiane bila francuskog porijekla a Nolan nije i osjećao je simpatije za sjeverne države, smatrali su ga uljezom kojem je trebalo onemogućiti da napreduje.

Nolana to nije nimalo zabrinjavalo. Izbjegavao je svaki sukob; jedina mu je briga bila žetva. Upravo je sjedio za pisaćim stolom uz čašu rashlađenog viskija i promatrao pažljivo punu šaku pamuka. Osmijeh zadovoljstva pređe mu mladalačkim, energičnim licem. Tok misli prekine mu buka pred kućom koja je upravo počinjala.

Odmah zatim otvore se vrata i u sobu upadne crnac Sam. To što nije ni kucao ni skinuo kapu u ovom trenutku bilo je nebitno i za Nolana i za crnca.

— Gazda Nolan, polje na Hurley Creeku... gori! — procijedio je Sam.

— Prokletstvo! — uspio je izgovoriti Jim Nolan. No nije se ukočio od užasa i već sljedećeg trenutka krenuo je u akciju.

Nakon deset minuta svi radnici na plantaži započeli su gasiti požar. Stali su u dugi red i dodavali jedan drugome vedra s vodom iz Creeka i lopatama grabili zemlju da bi spasili što se spasiti može.

I Nolan se prihvatio posla. Pramen kose neuredno mu je pao na čelo. Lice mu je bilo smrknuto. Sav zadihan izdavao je zapovijedi. Sa zapaljenog polja pamuka plamen se dizao visoko k nebu.

Pamuk, kojeg je vrućina posljednjih dana isušila, gorio je poput slame, a gusti bijeli dim, koji je gušio crnce, zaklanjao je sunce.

— To je Grillotteovo maslo — procijedio je Nolan gledajući kako se plod njegova rada pretvara u pepeo. Ujedno je shvatio da će biti teško dokazati da je to zlodjelo podmuklog susjeda.

Već danima nije bilo ni daška vjetra. To je Nolanu pružalo nadu da će obuzdati vatrenu stihiju. Ta nada je bila varljiva kao i vrijeme. Jimmy Nolan se prestrašio kad je ugledao kako pravi snažni zapusi vjetra najavljuju oluju i raznose dim i užarenu kišu pepela prema jugoistoku preko njegova polja pamuka.

— Gazda Nolan, gazda Nolan! — iznenada je začuo kraj sebe glas crnca Jeronima. — Vjetar nosi vatru na polja gazde Grillottea!

Mali potočić, koji je utjecao u Hurley -Creek, dijelio je dvije plantaže. Potočić je priječio da se vatra proširi po tlu, ali nije štitio i od vjetra. Jim je ugledao kako vjetar raznosi iskre na malu isušenu livadu iza koje je započinjala plantaža.

Uvidio je da će sudbina sama presuditi. Obrisao je znoj s čela i zapovjedio svojim ljudima da još više prionu uz posao.

Uskoro je oživjelo i Grillotteovo polje. Do Nolana su dopirale psovke nadglednika. Nolan je žalio jadne crnce, koji nisu mogli obuzdati vatru iako su bili tjerani bičem.

— Hej, Nolane! — začuje se uznemireni glas sa susjedne plantaže. — Nolane, loše je! Možete li nam pomoći s nekoliko ljudi?

— Ni kod mene nije bolje — odgovorio je Nolan jedva susprežući bijes — a što se tiče susjedske solidarnosti, niste je dokazali malo prije!

— Nolanu — zapomagao je sad glas samoga Grillotte, — moja kuća, moja žena, moja kći! Vjetar nosi vatru na moj posjed.

Ako tako nastavi, za četvrt sata izgorjet će mi kuća!

Prezirno ga odmjerivši Nolan, odbaci lopatu i kroz još vrući pepeo krene prema potoku. S druge strane stajao je Grillotte, mali, okretan muškarac kratke brade i nemirnih očiju iz kojih je zračila nečista savjest.

— Grillotte, vi ste gad i ja sigurno ne griješim ako kažem da ste vi — osim boga — jedini koji zna tko je podmetnuo požar na mom imanju.

— Pa što vi mislite — zaprepašteno će Grillotte nevješto prikrivajući svoju zbunjenost. — Nolane, što vi to mislite o meni?

— Sve najgore — smireno će Nolan. — Ali to nije razlog da zbog vas vaša žena i dijete izgube krov nad glavom.

Jimmy je pozvao nekoliko ljudi i prepustio crncu Samu da ih predvodi u gašenju požara. Ako vjetar ne promijeni smjer, onda je najveći dio Nolanove plantaže spašen, a dio koji je u plamenu treba pustiti da izgori.

Nolanov dorat uznemireno zanjišti kad ga je farmer uzjahao.

— Mir, dečko — reče Nolan potapšavši konja.

Poveo je sa sobom osmoricu ljudi najkraćim putem do Grillotteova imanja, iako se moglo pretpostaviti da je Grillotte pozvao u pomoć i druge farmere. No najbliži je bio udaljen dvadesetak minuta i teško da bi stigli na vrijeme.

— Grillotteova žena kao obezglavljena trči amo-tamo i dovodi do očaja nekoliko crkinja koje zajedno s njom pokušava-

vaju spasiti što se spasiti daje, premda ne znaju odakle da počnu. Ugledavši Nolana i njegove ljude, njena smušenost doseže vrhunac. Preplašeno je ispustila košaru s rubljem i rukama prekrila lice zaključivši da se farmer došao osvetiti.

— Dobar dan, gospodo Grillotte — reče Jim kad je sjahao.

— Kao što vidim, vi me poznajete. Dolazim da pomognem spasiti vašu imovinu. Vaš je suprug zauzet gašenjem vatre.

Gospoda Grillotte nije mogla povjerovati svojim ušima a kamoli očima ugledavši kako Nolan bez okolišanja svoje riječi provodi u djelo.

— Zdravo, crni prijatelji! — pozdravio je nekolicinu Grillotteovih radnika koji su se tamo zatekli — brzo na posao! Iznesite pokućstvo na neko sigurno mjesto! Neka se žene brinu o rublju!

Zatim se udalji od putpuno zbunjene Grillotteove žene i krene k niskoj dugačkoj zgradi s oborima za životinje. U cijeloj toj zbrci ovdje u štalama napokon ugleda jednu smirenu osobu. Neka je djevojka izdavala crncima tako razumne naredbe da se Jimmy sam sebi učinio nepotreban i suvišan.

Djevojka, koja je vjerojatno tek navršila dvadeset godina, zacijelo je Grillotteova kći, zaključio je Jim. Susreo ju je jednom davno dok je još bila dijete. Tom ga je prilikom Grillotteova kočija zaobišla u velikom luku.

— Ja sam Jim Nolan, gospođice — rekao je pomalo zbunjeno — i dolazim na molbu vašeg oca da Vam pomognem. —

Iz dubine plavih očiju pojavi

se začuden i sumnjičav pogled i to ga zbuni.

Violeta Grillotte od svojih roditelja nije dosad čula nijedne pohvalne riječi o svom susjedu Jimu Nolanu. Sad ga je ugledala prvi put i ovako prljav i znojavan nije ulijevao povjerenje. Violetina ruka posegne za revolverom koji joj je bio zataknut za pojas haljine.

Zapazivši to, Nolan će s gorčinom:

— Ostavite to, gospodice. — Pravilno je procijenio stanje. — Ne znam što vam je o meni pričao vaš otac, ali mislim da mu ne trebate sve vjerovati. Nije mi potrebno da se bogatim na vaš račun. Sigurno znate da je moj posjed mnogo veći od vašeg.

To je očigledno umirilo Violetu i spremila je mali, biserom optočeni revolver, koji se Jimu u prvi tren učinio kao dječja igračka.

— Kobilu i ždrijebe moramo izvesti iz štale — reče Jim ogleđavši se. — Dopustite, gospodice Grillotte, da ja to učinim.

Violeta kimne, no u tom trenu začuje se neko lagano bubnjanje po krovu, koje se začas pretvori u snažno šumorenje.

Jimovo lice se opusti.

— No onda mogu i ostati ovdje — odahne.

— Kiša! — prošapće Violeta i istrči iz štale. Vani na otvorenom raširi ruke od sreće: — K i š a!

Uopće nije osjetila da je začas bila mokra do kože. Nijedno milovanje ne bi joj bilo draže od ovoga. Ovakav pljusak, uobičajen u ovim krajevima i po svojoj neočekivanosti i jačini, značio je spas, i to ne samo za kuću

već i za polja koja je dosad požar poštedio.

— U redu — rekao je Nolan i izišao iz štale. — Sad mogu krenuti za svojim poslom. Bilo mi je drago, gospodice. Mislim da ste vi najbolje što ima Grillotteova plantaža.

Pozdravi je dotaknuvši prstima obod šešira, s kojeg su se već slijevale kapi kiše, i udalji se krupnim koracima.

Jim je na svom putu kući morao preći preko svog polja na Hurley Creeku i bilo je neizbježno da susretne Grillottea.

Dim je od kiše sličio magli i slijegao se na pogorjelo mjesto. No još je nešto ukazivalo na to da su se približili Grillotteu. Sve su se jasnije razaznavali bolni jauči i Jim krene u tom smjeru. Slutio je da Grillotte kažnjava jednog od svojih robova.

Obišavši neki vrbik, Jim se uvjeri da je opravdano sumnjao. Privezan za drvo, neki je jadnik upravo bio bičevan. Nedaleko od njega stoji Grillotte, okružen svojim nadzornicima, jer se s pravom boji ogorčenosti svojih robova koji moraju prisustvovati tom kažnjavanju.

Nolan upravi svoga konja na Grillottea.

— Dovoljno je bičevan — reče pokazujući malaksalog čovjeka.

— Pustite ga! Ako ne prestanete, umrijet će!

— A vi ste to, Nolane! — poviče Grillotte — dolazite u pravi trenutak! Ovaj čovjek ovdje — udarite samo, ljudi — zapalio je i Vaše i moje polje!

— Grillotte — reče Jim tiho i oči mu opasno zasvjetlucaše — vrlo dobro znate što mislim o tom požaru. Kad bih samo imao

jedan opipljiv dokaz, znate što bi slijedilo. Čovjek kojeg ovdje bičujete radio je po Vašem nalogu, a kad je vatra zahvatila i Vaša polja, svoj bijes iskaljujete na njemu. Tko pod drugim jamu kopa, sâm u nju pada. Trebalo bi Vas a ne nedužnog crnca privezati za drvo i bičevati.

– Gospodine Nolan – odvrati Grillotte dršćući od bijesa, – to što sam vas zamolio da mi pomognete ne daje vam pravo da me pred mojim slugama vrijeđate. Ovdje sam ja gazda, pa vam preporučujem da odete...

Riječ mu zastane u grlu. Jima na Grillotteove riječi zasvrbiše prsti. Činilo mu se da kolt koji mu je visio na opasaču posjeduje magnetsku snagu. No Jim se savlada, jer je znao da Grillotte po zakonu ima pravo.

– Grillotte – reče on prijeteći – taj je čovjek zapalio moje polje a ne vaše, pa ako netko ima pravo zahtijevati da se on kazni, to sam onda ja a ne vi. Zar vi nemate srca? Crnac je već dovoljno patio, kažem vam. Pustite ga ili ćete zažaliti što me niste poslušali.

Grillotte na trenutak zažmiri. Iako je bio tvrdoglav, nije bilo preporučljivo da se zbog toga zavade.

– Dobro – reče napokon – neka bude po vašem. – Odvežite ga, ljudi, i pustite ga. – A vama, Nolane, preporučujem da odete. Vi imate slabe živce kao i moja kći. Ova crna bitanga ne zaslužuje vašu samilost. Zbog blagosti kojom se ophodite prema vlastitim robovima raspirujete nemir među crncima. Iona-

ko ih je teško držati na uzdi, a sad sve više prigovaraju!

– Kad biste se bolje odnosili prema njima, ne bi prigovarali – odvrati Jim i okrene konja.

Za nekoliko minuta nestadoše mu s vidika Grillotte i njegovi ljudi.

– Trebati još nešto, gazda? – Sam je čekao na vratima.

– Ništa, hvala. Možeš ići spavati.

Crnac se udalji. Noć se spušta i tišina polako obavija imanje. S polja samo dopiru krici ptica grabljivica u potrazi za plijenom.

Nolan je razmišljao kako da postupi. Jasno mu je da crnca nije spasio. Grillotte će se potruditi da se oslobodi čovjeka koji, ukoliko progovori, dovodi njega u opasnost.

Jašući kući, pošto je sa svojim ljudima razgledao svoje spaljeno polje, razmišljao je kako da pomogne jadnom crncu. Vjerojatno bi najjednostavnije i najsigurnije bilo da mu pomogne pri bijegu. Granica nije daleko, a tamo, u sjevernim državama, u kojima nema više robova, bio bi na sigurnom. No Grillotte je, kao i većina ostalih vlasnika plantaža, svoje imanje nadgledao uz pomoć psa – tragača. To su bile opasne zvijeri, pa ako se otkrije njegov pothvat, ne bi to samo crnac platio svojim životom. Pružio bi poljodjelcu mogućnost da ga izvede pred sud. A teško da bi Grillotte propustio takvu priliku.

Jim nikako da se odluči. Nevoljko je iz korica izvukao kolt te ga pažljivo promotrio. U to se začuje tiho i neobično kucanje po prozoru.

– Gazda Nolan – začuje se šapat – brzo... nas sakriti! –

– Tko je to?

S koltom u ruci Jim munjevitom otvori vrata i iziđe na verandu.

Iznenada mu se u ruke spusti neki teret: malo crnačko dijete! Ugledao je crnu kovrčavu kosu i već u sljedećem trenutku, još zbunjen, opazi dvije osobe, crnkinju i crnca, koji se očito teško kretao.

Nolan osjeća da im mora pomoći. Crnac ponovo zavapi:

– Sakriti nas, gazda, brzo... spasiti nas od zlog gazde Grillothe, koji hoće ubiti jedan Jeremy.

– Do sto vragova! – reče Jimu. Prepoznao je čovjeka pred sobom: upravo su ga zbog njega morale brige.

– Kako si došao ovamo, Jeremy? – zbunjeno upita i još uvijek s djetetom u naručju, uvede ih u svoju sobu i zatvori vrata. Posjedne malog crnčića, koji mu pruža ruke kao da od njega traži zaštitu, pa zatim dobro zamrači prozor.

– Znate što će nam se dogoditi ako vas netko ovdje ugleda – on će opravdavajući te mjere opreza.

– Gospođica Violeta nam je pomogla da pobjegnemo – izvijesti ga crnkinja. – Gospođica Violeta dobra bijela djevojka. Ali gospođica Violeta ne može mnogo učiniti za jadan crnac. Gazda Nolan biti tako dobar i on nam dalje pomoći...

– Naravno da ću vam pomoći – odvrati Jim. – No jasno vam je i to da ovdje ne možete ostati više ni minute dulje. Čim Grillothe otkrije vaš bijeg, nahu-

škat će pse tragače na vaš trag. Morate preko Hurley Creeka...

Jeremy je stenjao. Sigurno ga izranjavana leđa i pomisao na predstojeći naporni put noću nisu mogli oraspoložiti. Ali znajući što im prijeti, sâm je poticao što brži pokret.

– Jeremy hoće uzeti ženu i dijete sa sobom u slobodu – izjavio je stenjući.

Nolan kimne i pozove Sama. Sam je otvorio vrata i znatiželjno ih pogledao.

– To je Jeremy s Grillotheove plantaže – objasni Jim svom crnom sluzi. On je odmah sve shvatio. – Moramo ga odmah prevesti preko Creeka.

– Tri konja, gazda? Sam isto jahati? – upita Sam.

Nolan potvrdi.

– Ostali neka se ponašaju normalno dok se mi ne vratimo.

– Zatim se obrati Jeremyju: – Jeremy, moraš izdržati. Znam da nije nikakvo zadovoljstvo jahati u ovakvom stanju, no bolje je to nego smrt.

Uskoro se podigla prašina od kopita triju konja. Na prvom je Jeremy sa ženom, na drugom Sam s djetetom koje ustrašeno šuti i tokom cijelog puta ne daje ni glasa od sebe, a treći je jahač Jim Nolan.

Nadali su se da će tako zavarati njih psa tragača i progonitelje iskusne u čitanju tragova.

– Creek više nije daleko – reče Nolan. – Tamo je u jednom zaklonu naš čamac. Njime ćete na drugu obalu. Dat ćemo vam dva konja. U torbama na sedlima je hrana i municija. Sam će vam još dati svoj pištolj. Idite prema sjeveru, pa ćete stići do Fort Richardsona. Za pet

sati ste na granici. Već u Fort Richardsonu ste sigurni. Uzalud će vas Grillotte dalje tražiti.

Na to crnci ništa ne odgovoriše. Do Creeka još nisu stigli, a i Grillotteova je plantaža bliža od Fort Richardsona...

Kroz tamu počese nazirati rijeku Hurley Creek i njene obale zarasle u gusto šipražje. Nolan i Sam se neprestano ogledavaju. Nikog još ne vide. Ništa ne ometa žabe u njihovom noćnom koncertu, pa čak ni Sam koji je izvukao čamac iz šipražja i pustio ga u vodu.

— Brzo — požuruje Nolan. — Držite uzde, neka konji plivaju. Sam će vratiti čamac. Ja ću čekati u grmlju.

— Hajde, Jeremy brzo doći — požuruje Sam. Učini mu se da u blizini čuje lavež...

Pošto žena i dijete zauzeše mjesta u čamcu u grmlju se nešto pokrene. Uz glasno dahtanje iz šiblja iskoče tri psa tragača.

— Krenite! — poviče Nolan i istovremeno ne razmišljajući opali prema razjarenim životinjama.

Ugleda kako odnekud bljesne vatra iz oružja i Jeremyja koji pada prije nego što je stigao do čamca, i Sama, koji snažnim zamasima odgurava čamac od obale. Čopor pasa dohvatio je Jeremyja. Začuse se užasnuti krici Jeremyjeve žene, koja gleda stravičan kraj svoga muža, a ne može mu pomoći. Nolana obuzme bijes i on okrene kroz šiprag prema podmuklom strijelcu i ubrzo dohvati Aubryja, jednog od nadglednika na Grillotteovoj plantaži.

— Podla huljo! — ljutito procijedi Nolan i desnicom mu zada takav udarac u bradu da će ga ovaj pamtit cijeli život.

Onesviješteni gonič robova sruši se na tlo. Jimmy se ne zadržava. Iako vjerojatno više nema nade za Jeremyja, on vadi nož iz pojasa i grabi preko livade prema psima.

U to preko livade prozuji metak i jedna od životinja padne na zemlju teško zavijajući.

— Ne pucaj, Same — zagrmi Nolan prema čamcu — idite na drugu obalu!

U međuvremenu psi su otkrili svoga novog protivnika. Bijesno lajući, ostave Jeremyja i skoče na Nolana, koji ih čeka s nožem u ruci.

Ugleda bijesno svjetlucanje u očima i zapuhne ga pseći zadah. Odgurne nogom jednog psa, a drugog uhvati za kožu, podigne i pritisne mu nož među rebra. Ubod u srce prekinuo je dahtanje zvijeri. Nekoliko trenutaka kasnije dokrajčio je i drugog psa.

Kleknuo je kraj Jeremyja. Bio je dovoljan samo pogled da se uvjeri kako će Jeremy uskoro dospjeti u zemlju vječne slobode.

— Jeremy — toplo zazva Nolan, osjetivši kako mu se u grlu steže.

— Jadni crnac sad umrijeti — prošapta Jeremy. Osjećao je da mu se bliži kraj. — Moja Liddy i mali Tom...

— Prijeko su — umiri ga Jim. — Doći će u Fort Richardson, gdje im nijedan Grillotte više ništa ne može.

Naprežući se Jeremy kimne.

— Gazda Nolan dobar bijeli

čovjek – reče umirući i stisne Jima za ruku.

Drhtaj prođe crnčevim tijelom, a zatim se on smiri. Jim ustane i skine šešir s glave.

– Bio si dobar čovjek, Jeremy – rekao je pun topline – bolji od svih ovih koji su te do smrti mučili.

Sad se prisjeti nadglednika pa krene u grmlje, gdje se trebao nalaziti onesviješteni Aubry. No on se očito na vrijeme osvijestio i pobjegao.

Jimmy ljutito zazviždi kroz zube. Razumljivo je da se brinuo o Jeremyju, zbog čega se morao udaljiti od onesviještenoga. No time je postupio vrlo neoprezno. Nadglednik će jedva dočekati da Grillotteu ispriča što se dogodilo.

Kad se Jim vratio k lešu, sam je već izvlačio čamac na suho.

– Mrtav je – reče farmer. – Moramo ga pokopati.

Na nebu se pojavio blijed mjesec. Leš je ukopan u mekanu zemlju na obali. No Jeremyjeva žena i dijete jahali su u susret boljoj budućnosti.

Sutradan je Nolan na otvorenoj verandi kuće izdavao zapovijedi radnicima. Bio je odsutan duhom. Nikako da se odluči da odjaše do plantaže. Očekivao je nekoga. A sudeći po izrazu lica, taj mu posjet neće biti ugodan.

Okolo jedanaest sati začuje se pred ogradom topot kopita.

– Napokon – reče.

Grillotte nije došao sam. Crnce koji su radili u dvorištu preplašila je skupina od osmorice do zuba naoružanih ljudi. Uz stanovito olakšanje Nolan zaključi da je među njima i šerif.

– Mjesta, crna fukaro! – povikao je Grillotte i pokušao udarcima biča rastjerati crnce koji su požurili da podrže Nolana.

– Savjetujem vam, gospodine Grillotte, da budete ljubazniji prema mojim ljudima – četvrtog će glasa Jim i istupi do ograde verande.

– Ljubazan? Ha! Čujete li ovo, ljudi?! Ljubazno s crncima! Ha ha ha! Čovječe, vi niste normalni! Ili možda svoje crnce cijenate jednako kao i moje nadglednike?

– To nikako, gospodine Grillotte. – Jim se drsko nasmije.

– Ne pada mi na um da tako vrijedam svoje crnce. – Ugleda kako na te riječi Grillotteova ruka poseže koltu. Ne obazirući se na to, Jim nastavi: – Ne možete zaniijekati da su crnci ljudi. A ja ljude ne cijenim po boji njihove kože već po postupcima. A da postupci vaših goniča ljudi baš nisu najbolji, morat ćete i sami priznati, gospodine Grillotte. Što vas vodi k meni?

– Znate vi vrlo dobro zašto sam došao – ljutito će Grillotte.

– Prošle ste mi noći ukrali troje mojih crnaca.

– Moram vas razočarati – reče Jim. – Nisam ukrao nikakve crnce. Tražite ih sami, pa ako ih nadete, rado ću priznati krađu.

– Ne pravite od mene budalu, Nolane! – razbijesnio se poljodjelac. – Vrlo dobro znamo da ste noćas odveli crnce preko Creeka.

– Oh – Nolan podigne obrvu – ako su prešli Creek, pa zatim oštro jahali – a to su valjda i učinili – onda su već

prije izlaska sunca stigli na granicu. A znate da tamo prije-ko drugačije misle... Tja, tu se više ništa ne može učiniti...

Crven od bijesa, Grillotte mu je htio nešto odbrusiti, a tada se šerif obrati Nolanu.

— Vi znate, Nolane, da se u Washingtonu zahtijeva od južnih država da oslobode crnce. Na to i ne pomišljamo! Očito taj gospodin Lincoln nikad u životu nije vidio plantažu pamuka, jer bi inače znao da se ona ne može obrađivati bez robova. Lincoln je Jenki, kao i vi, gospodine. Stanje je prilično zaoštre-no i sve miriše na rat, Nolane. Savjetujem vam da se ne miješate u nadležnost tuđih farmi. Na vašoj farmi radite što hoćete, ali ne zaboravite da je ona na južnom teritoriju.

Jim lagano dodirne obod svog šešira.

— Mnogo vam hvala na savjetu, šerife, barem utoliko što mogu postupati u skladu sa svojim vlastitim poimanjem ljudskih prava. Neka mi gospodin Grillotte kaže koliko traži za crnce koji su mu pobjegli. Susjed mi je. Ne želim se s njim svađati.

— Tako je pravo, Nolane — zadovoljno će šerif — znao sam da ste vi razuman čovjek.

— Da — nastavi Nolan — nakon toga ću mu dati račun za polje pamuka na kojem je podmetnuo požar.

— Laž! — poviče Grillotte sav crven od srdžbe.

— Nolane — ozbiljno će šerif — to je prokleta teška optužba.

Nadam se da je možete i dokazati.

*

No do raščišćavanja računa više nije došlo. Zbog događaja koji su slijedili, svađa između Nolana i Grillottea postala je potpuno nevažna.

Razlike koje su postojale između sjevernih i južnih država nisu se mogle riješiti za pregovaračkim stolom. Iako je Nolan držao da bi mu kraći boravak s one strane granice bio koristan, još je previše ovisio o svom imanju da bi se mogao odlučiti da ga napusti.

Jedne večeri pred Nolano-vom verandom pojavi se neki izmoren jahač. Konj je dahtao, a jahač je pokazivao sve znakovne silovitog jahanja.

— Hej, Nolane! — zadihano je povikao jahač.

— Da — odvrati on izlazeći iz prostorije s alatom. — Vi ste to, Leclerc? Što je nova?

— Rat! — odvrati Leclerc. — Objavljeno je ratno stanje. Trebamo svakog čovjeka, Nolane. Dodite večeras u šerifovu kuću.

Ne pričekavši, odgovor podbode konja i za tren nestane iz dvorišta. Morao je obavijestiti još i druge farmere u tom kraju.

Jim umornim pokretom odloži lopatu u neki kut i odsutno krene prema kući. Znao je da do toga mora doći, no sad, kad su se njegove sumnje obistinile, osjećao se utučen.

Pretpostavljao je što mu slijedi ukoliko ne posluša šerifov nalog. Ali nitko ne može od njega zahtijevati da se bori protiv svojih zemljaka.

— Tja, morat ću pozvati svoje ljude — zaključi. Malo kasnije svi su radnici bili na okupu.

— Ljudi — započne Nolan — objavljen je rat. Što to znači, znate i sami. Treba vas osloboditi da biste postali jednakovrijedni s bijelcima. Od mene se zahtijeva da se borim protiv sjevernih država. Razumljivo je da ja to ne mogu, a ne mogu ni ovdje ostati. Nitko od nas ne bi više bio siguran za svoj život. Iako teška srca, moramo otići s naše plantaže i probiti se do granice, do Fort Richardsona. Vratit ćemo se jednog dana, pa ako nam se i kuća i imanje pretvore u pepeo, ponovo ćemo ih sagraditi!

— Idemo s našim gazdom Nolanom! — oduševljeno će Sam i baci u zrak svoj otrcani šešir.

I trideset crnih lica ozariše se od zanosa. Započeše grozničave pripreme. Jim Nolan je još jednom projahao svojim imanjem potpuno mirna izraza lica kao da će i sutra i preksutra jahati istim putom. No proći će još mnogo vremena dok ponovo ne ugleda svoju plantažu pamuka.

Na jednom odvojku ukaže se neki jahač. Duga plava kosa veselo je lepršala na vjetru. Bila je to Violeta Grillothe.

Nolan stane i prička da Violeta odjaše.

No ona to ne učini. Pride mu i pred njim zaustavi konja.

— Dobar dan, gospodice Grillothe — nesigurno će Jim. — Kako ste? — Hvala, dobro — kratko odvrati Violeta. Poravna svojga konja s njegovim i u laganom kasu krenuše istim putom.

— Gospodine Nolan — iznenada će Violeta — to što ste oslobodili Jeremyja...

— Nisam ga ja oslobodio, gospodice Grillothe — ljutito je prekinu Nolan.

— Molim vas — Violeta odmahne rukom — to je divno...

Farmer je začuđeno pogleda i ugleda dva zadivljena djevojačka oka. Shvati da mu Violeta, za razliku od svog oca, ništa ne predbacuje. No odmah se uozbilji.

— Nisam ga mogao osloboditi, gospodice Jeremy je mrtav. Raznijeli su ga psi vašeg oca, a dokrajčio ga je metak jednog od vaših nadglednika. Žena i dijete su se spasili. Prije su, u Fort Richardsonu.

— Užasno — zavapi djevojka — sad su sami u tuđini! a sad još i rat... Što ćete učiniti, Nolane?

— Otići ću i ja. Možda u Fort Richardsonu sretnem Liddy.

Violetine oči čudno zasvjetlucaše. Rukom posegne za pojas i izvadi mali novčanik.

— Ostavite to, gospodice — oštro će Nolan. — Jasno mi je što smjerate. No novcem ne možete ništa više ispraviti, baš ništa.

— Ali ja nemam ništa drugo — bespomoćno će Violeta.

— O, imate — Jim se nasmiješi. — Imate... svoje srce!

Violeta zaustavi konja. Osjetila je kako crveni.

— Zbogom, Nolane — oštro reče no pogled joj je bio blag. Podbode konja i nagna ga u galop. Nije se nijednom okrenula.

Utonuo u misli, Jim je nastavio svoj put. Skrenuo je na stazu što je vodila do njegove kuće. Noć se bližila. Na skupu kod šerifa već su morali zaključiti da ga nema.

Jimov dorat odjednom zanjisti. Nemir koji je obuzeo životinju prenese se i na Jima. Učini mu se kao da će mu se sljedećeg trena dogoditi nešto strašno.

Pogleda prema gospodarskoj zgradi. Plamen je sukljao s krova i širio se po pustom dvorištu.

Zaprepašten Jim stane i upadne u zamku. Nešto zašuška i prije no što se i okrenuo neki mu gunj prekrije glavu. Konj se propne. Jim se pokušava otresti protivnika, izgubi ravnotežu i padne s konja, a protivnik se baci na njega.

Jim nije ništa vidio. Borio se naslijepo. Neki čovjek prostenje i stisak popusti. Brzim pokretom Jim se oslobodi gunja i skoči u grmlje.

Što dalje odavde, pomisli. Spoticao se, trčao kroz tamu, udarao o neki panj, opsovao tiho i nastavio trčati.

U ušima su mu odzvanjali povici progonitelja...

Nagonski je krenuo prema Creeku. Spoticao se preko korijenja, progacao kroz neki potočić i neprestano slušao dahtanje ljudi koji su ga slijedili.

— Stani, Nolane! — začuo je povik.

On ne posluša. Nešto je drugo imao na umu. Htio je dalje.

Kraj glave mu prozuji metak.
— Tu je! — začuje se neki glas.

Opkolili su ga. Podmukli prepad, zaključa, i izvadi iz korica kolt.

— Ruke u vis, Jenki! — dopre do njega neprijateljski glas. — Prije nego što pritisneš okidač,

metak ti je u srcu. A to je prilično škodljivo.

Jim nije mogao otkriti govornika, koji ga je očito promatrao. Zbog toga odustane do pucaanja.

— Što hoćete od mene? — upita.

— Odbaci kolt. O ostalom ćemo poslije.

Moramo se pokoriti. Baci kolt u travu, a tada iz grmlja izrone zakrabuljeni muškarci s prorezima za oči na krabuljama. Ku-Klux-Klan, užasnuto zaključa Jim. Znao je da kod njih nema milosti.

Ku-Klux-Klan je bio neka vrsta tajnog saveza, koji se formirao u južnim državama da bi se osvećivao svima koji su bili na strani crnaca i zagovarali njihovo oslobođenje. Još dugo poslije završetka građanskog rata Ku-Klux-Klan je organizirao pravi progon crnaca, kojemu je tek vlada silom stala na kraj.

— Što si htio gledati, vatromet? — začuje se zlobno pitanje pošto su ga vezali.

— Podlaci! — bijesno procijedi Nolan.

— Šuti, izdajice! Inače ti ne možemo jamčiti da ti neće neki metak zalutati u trbuh.

Cvrsto su ga vezali, a zatim mu povezali oči. Napokon ga posjednuše u sedlo i krenuše. Jim nije vidio kuda.

* * *

Nolan zatrepće. Mala petrolejska svjetiljka rasvjetljivala je krug oko stola. Muškarci u kapuljačama sjedili su nepokretno. Izmijenjena glasa obrati mu se predsjedavajući:

– Jime Nolan, optuženi ste da radite za sjeverne države. Oslobodili ste tri crnca i lažno optužili vjernoga građanina ove Republike za podmetanje požara. Nadalje, niste se pojavili na sastanku koji je zakazao šerif. Time ste jasno dokazali da ste neprijatelj države. Ne želimo više okolišati. Što ćemo, ljudi, s ovim Jenkijem?

Jedan »prijazno« predloži:

– Neka malo visi. Uz finu omčicu oko vrata dobro će se ohladiti.

Drugi je imao još bolji prijedlog:

– Ali prije toga da ga premažemo katranom i perjem! Pernata životinja bolje pristaje na drvo!

Na tu šalu odgovoriše gromoglasnim smijehom.

– Dobro, ali ne prije zore – reče »predsjedavajući« – neka razmišlja kako će susjedi raskolačiti oči kad ga ugledaju kako visi.

– Protestiram! – poviče Jim.

– Čovječe, vi ste ludi – odvrate mu. – Čuli ste što je zaključio ovaj časni skup. Morate priznati da je presuda pravedna. A ako vas zanima sudbina vaših crnih radnika, koji su vam tako pri srcu, mogu vas potpuno umiriti. Odat ću vam da su u dobrim rukama. Svi su u vlasti onog čovjeka kojeg ste pokrali. Time je dug isplaćen, pa ožete slobodno odahnuti. Morate priznati da smo na sve mislili, zar ne?

– Vi ste ubojice. – Jim je pokušavao prodrijeti pogledom kroz proreze na crnim maskama. – To vi i znate. Vi ste...

– Poštedite svoj glas – prekinu ga. – Sutra ćete u katranu već propjevati.

Na mig govornika odvedoše ga i gurnuše u neku prostoriju postrance od sobe u kojoj su vijećali. Sudeći po izgledu, služila je za odlaganje alata.

– Lijepo sanjajte – podrugljivo mu zažele a pratilac ga gurne na pod. Zaključali su ga. Jim je zarobljenik.

I... sam.

U prokletu lošoj situaciji. Znao se je i prije zateći u lošem položaju, no kako je posjedovao hvalevrijednu osobinu da se ne obeshrabri dok postoji i tračak nade, ni sad nije namjeravao poslušati prijateljski savjet da spava i sanja kako visi premažan katranom i oblijepljen perjem. Čim su mu se oči privikle na tamu, pokuša se nekako dignuti. Tražio je mogućnost za bijeg.

Uskoro otkrije na stražnjem zidu prostorije u visini glave mali prozorčić. Zakračunat je, no već će ga nekako otvoriti. Oduševljenje mu splasne kad osjeti da su mu ruke vezane.

Mora se osloboditi. Valjda će naći neki prikladan alat. U mraku naleti na neki ormar i začuje se zveket. Ukoči se i zadrži dah. No nitko se ne pojavio...

Sve je opet tiho. Okrene leđa ormaru i stane tako zavezanih ruku pipati po policama. Napipao je neki bokal i kojekakve sitnarije, ali nikakav oštar predmet. Ipak nije odustao. Na zvuk glasova pod prozorom i jednoličnoga koračanja stražara na tren ga je obuzela malodušnost.

Zar ga doista očekuje takav strašan kraj?

Odjednom začuje neki čudan zvuk kao da neko uzduž zida od dasaka vuče tešku vreću brašna. Učini mu se da je čuo prigušen povik koji prelazi u dahanje.

Zvuk je dolazio iz unutrašnjosti kuće... Jim oslušne. Ništa ne vidi i ne zna što se zbiva u kući. Vezan je, bespomoćan... Začuje se psovka, pa užurbani koraci. Kratak povik i vreća brašna padne na pod.

— Gazda Nolan!

Začuvši svoje ime, Jim stane užurbano disati. Pa to je... Sam!

— Sam! S a m! poviče Jimi sam tako otkrije gdje mu se nalazi gazda.

— Same! To ti nikad neću zaboraviti!

— Brzo doći, gazda Nolan, brzo! — Razreže konopce kojim je Nolan bio vezan i Jim je ponovo bio slobodan pa hitro krene za crncem.

— Mi smo troje, gazda — reče Sam — dobar Jeronimo, dobar Sam i ... —

Iz mraka izroni djevojka.

— Gospodine Nolan — reče Violeta — bila sam blizu kad su vas uhvatili. Sve sam čula. Mogu posvjedočiti kako su Vam radnike istjerali s gorućeg imanja. Gospodine Nolan, večeras ste rekli da imam nešto što vrijedi više od novca — svoje srce... Jime, morala sam vam pomoći. Otkrila sam vaše vjerne suradnike, Sama i Jeronima. Pomogla sam im da pobjegnu. S njima sam došla ovamo.

Jim uhvati djevojku za ruku vrlo čvrsto. — Ali, gospodice

Violeta što će reći na to vaš otac? Oduzeli ste mu zadovoljstvo da me gleda kako visim.

Violeta odmahne glavom.

— Ne vraćam se na plantažu. Želim s vama u Fort Richardson.

Na te riječi najradije bi je zagrlio. No znao je da je mora upozoriti kakvim se opasnostima time izlaže.

— Vjerojatno znate da je izbio građanski rat, Violeta. Na tom putu možemo lako upasti u samo središte neke bitke, a to nije nikakva dječja igra...

— Još kao dijete sam se navikla na sedlo — odvrati Violeta — a znam i pucati. Neću vam biti na teret. Povedite me sa sobom, Jime, ili ću... odjahati sama!

Bio je poražen. Još nikad nije tako rado položio oružje.

* * *

Iako nesretan što mu je crna družina u rukama krvoloka Grillottea, sad im nije mogao pomoći. Uza nj su barem Sam i Jeronimo i s njima će u Fort Richardson. I tamo su ljudi potrebni. Možda nije daleko dan kad će njegovi crni prijatelji biti slobodni.

Farma mu je zapaljena, ali s njim je Violeta, »ono najbolje što ima Grillotteova plantaža«. Čini se da i nije sve tako loše, zaključí Jim.

Nebo je na zapadu crveno. Čini se da i tamo gore plantaže i imanja. Dakle, i tu je rat ostavljao svoj crveni trag na nebu.

Četiri su jahača izbjegavala putove na kojima bi mogli doživjeti neki neugodan susret, pa su jahali kroz polja i prije stigli

do Hurley Creeka nego što bi to inače bilo moguće. Čamac je još bio u skloništu. Izvukoše ga iz grmlja i gurnuše u vodu. Sam stane iznenada njuškati poput lovačkog psa; šireći svoje velike nozdrve.

– Dim, gazda – reče važno.

– Dim logorske vatre!

Jim se složi.

– Ljudi su tu blizu, pa bi možda bilo dobro da znamo njihove namjere.

– Vjetar je zdesna primijeti Sam.

– Točno. Ostani uz gospođu Violetu i konje. Logorska vatra nije daleko. Hoću da izbliza pogledam momke koji su je upalili.

Violeta je požurivala da se prijeđe rijeka, pa joj Jim uputi nekoliko smirujućih riječi. Obeća joj da će se brzo vratiti, pogotovo zato što se nije htio bespotrebno lišiti njene drage prisutnosti.

Dim koji je dolazio zdesna ukazivao je gdje je vatra pa farmer oprezno krene niz rijeku, pognute glave, krajnje pažljivo. To je bilo u vlastitom njegovom interesu, jer se moglo očekivati da je straža postavljena na najnezgodnijem mjestu.

Iznenada ugleda žar cigarete. Da je htio, mogao je pucati na čovjeka koji je pušio. No istovremeno mu je ta užarena točka omogućila da u velikom laku zaobide stražu.

Kroz šiblje se probijalo svjetlo plamena vatre i to mu još više oteža napredovanje. Odluči da se tu zaustavi. Grmlje mu je pružalo zaklon. Odavde je mogao vidjeti što se zbiva.

Začudi se ugledavši oko vatre skup od oko stotinu pedeset osoba. Dok je promatrao, iz grmlja izroni nova skupina ljudi, koji su sa sobom vodili konje. Prisutni ih srdačno pozdraviše.

– Vi ste to, Gironde začuje Jim – povelili ste izvrsne strijelce. S takvim ćemo ljudima lako zauzeti Fort Richardson.

– Kad krećemo? – zapitao je Gironde.

– Pa, mislim, preksutra. Do tada ćemo skupiti oko dvije tisuće ljudi, a onda više ništa ne može krenuti po zlu!

To što je upravo čuo Jima sigurno nije moglo umiriti. Zaključio da se nalazi na mjestu gdje se okupljaju južnjaci, koji odatle pripremaju napad na graničnu utvrdu.

Na zvižduk straže pojaviše se i dva farmera iz okolice, koje je Jim poznavao. Jim se sklopča u grmlju. Prolazili su tik kraj njega. Priključili se skupu naoružani do zuba i vodeći konje. Očito su danas poslije podne kod šerifa dobili odgovarajuće upute.

Jim pretpostavi da će na utvrdu krenuti i druge trupe ljudi iz raznih smjerova. Bilo je krajnje vrijeme da krene. Komandantu utvrde sigurno neće biti naodmet da sazna što mu se sprema.

Nečujno se išulja iz grmlja i pužući se udalji. Uz krajnji oprez zaobide stražu. Uznemiri ga pomisao na prijatelje na obali, koje su možda otkrili jahači što su dolazili na sastanak.

Čim se našao na sigurnoj udaljenosti od logorske vatre, potrči. Bio je spreman likvidirati svakog tko mu se nađe na putu. Znao je da je sad najvažnije

da što prije obavijesti ljude u Fort Richardsonu.

Kod čamca su ga nestrpljivo čekali njegovi prijatelji i on odahne.

– Brzo, moramo prijeko, nemamo vremena – reče.

Smjestili su se u čamac, spustili vesla u vodu i brzo zaveslali. Konji su plivali iza njih, povezanih nozdrva da se ne čuje dahanje.

Površina vode blistala je na mjesecini i neki bi promatrač lako zapazio njihove sjenke. Jim je znao zašto se toliko žuri, no Sama i Jeronima nije trebalo požurivati. Jake crne mišice nadimale su se pri svakom zaveslaju.

Brzo su se približavali granici.

* * *

Otprilike u isto vrijeme, nešto sjevernije s onu stranu granice, kretala se prema Fort Richardsonu skupina od pedesetak jahača. Činilo se da nekog čekaju jer su se polako kretali. Očekivanje im je polako prelazilo u nestrpljenje.

– Kapetane, u tog momka nemam povjerenja – reče jedan od dvojice čeonih jahača.

– Taj je Bill Jenki, a oni su podmukli. Njega privlači samo zlato.

– A nas? Možda nešto drugo? A osim toga, čim zauzmemo utvrdu, visit će on na prvoj grani ako se dokaže da nas je prevario.

– Što to znači: mi ćemo zauzeti utvrdu?

– Pa, južnjaci, naravno.

– Hm. A što ti misliš, hoće li se oni obradovati kad opaze

praznu kasu? A bit će prazna, vjeruj!

– Pa oni to ne moraju opaziti.

– Doznat će oni za to, osobito ako im izručiš Billa. Ne, kažem ti, pametnije je da on prije nastrada. Pri prepadu se ne može izbjeći da koje zrno zaluta, zar ne? Ti, na primjer, nišaniš lijevo, a zrno zaluta desno!

– Lukav si ti momak, Desmond – zadovoljno se nasmi-
julji drugi. – To je pravo rješenje. Jedan Jenki manje! Nikakva šteta za njega. Rat je, pa nam je prokleta dužnost da ih što više smaknemo.

– Pa, baš ne obavljamo tako savjesno sve zadatke – nasmi-
je se Desmond.

Drugi ga prekine:

– Tiho, mislim da netko dolazi!

– To je sigurno on! Hej, ljudi, kapuljače na glavu!

Gomila stane i u tili čas poprimi zastrašujući izgled. Ovakozakrabiljeni odavali su svoju pripadnost Ku-Klux-Klanu.

Tišinu noći naruše tri huka sove, na koje se Desmond jednako odazove. Začu se galop konja i uskoro se pred celom kolone pojavi jahač.

– Zdravo, džentlmeni – pozdravi ih došljak, obučen u kožnato trapersko odijelo, a lice, obraslo u neurednu bradu, zaklanjao je šešir širokog oboda. Za opasačem je nosio arsenal oružja. Izgled mu nije ulijevao povjerenje.

– Zdravo, Bille – odvrati Cameron, jedan od vođa skupine Ku-Klux-Klanovača – Imate li za nas kakvu novost?

— Da. U Fort Richardsonu se sutra očekuje dolazak škrinje s dukatima. Prema tome, pošiljka će još večeras proći nama znanim dolinom — pa vam kažem, gospodo, da nema vremena za gubljenje ako se hoćemo dočepati zlata.

— Ne vidim razloga da nam to ne bi uspjelo — odvrati Desmond. — Kreni, Bille, vodi nas do klanca.

— U redu; a moj dio...?

— ... dobit ćete čim se riba nade u mreži. Sad nas vodite. I sami kažete da nema vremena za gubljenje.

— Onda, pokret!

Bradonja naglo okrene svog konja, tako da Desmond i Cameron jedva obuzdaše svoje preplašene konje. Bill je začas odmakao i njima ne preostaje ništa drugo nego da ga slijede ukoliko ga ne žele izgubiti u tami.

Pedeset zakrabiljenih jahača, nalik na dugu sjenu, krene kroz mrak. Konje natjeraše u galop, što je značilo da je dolina, o kojoj je govorio bradonja, prilično daleko.

Jahali su šuteći. Ravnica se pretvarala u brežuljke, tlo je postajalo valovito. Sad se gotovo okomito tlo obrušavalo u neku dolinu, zapravo uzak usjek kojim su potovale kočije do Fort Richardsona. Široki tragovi kočije predstavljali su zapravo taj »put«.

Bill zaustavi konja, što učiniše i ostali jahači.

— To je ovdje ispod nas. Tuda će proći kočija.

— Hm — promrlja Cameron — a koliko je daleko odavde do Fort Richardsona?

— Oko dva sata. Zašto vas to zanima? Pucanj se ne može čuti u Fort Richardsonu!

— A možda je kočija već prošla — sumnjičavo će Desmond.

— To je nemoguće. Ali rado ću se spustiti da provjerim tragove kotača.

— Sad, pri tom mraku?

— Pih! I slijepac bi usred noći vidio te tragove! No bilo bi nezgodno da kočija naiđe upravo onda kad sam ja dolje...

— Budite bez brige, Bille. Znamo što nam je onda činiti.

— U redu.

Da je bradonja znao za podmukli plan koji se skriva iza tih riječi, ne bi mu »u redu« zvučalo tako uvjerljivo. On nije znao što su se Desmond i Cameron prethodno dogovorili. Bezбриžno se stao spuštati niz strminu, razmišljajući o svom dijelu plijena.

Imao je iznarednoga konja, koji je unatoč dugotrajnom jahanju lako svladavao kosinu. Spustivši se u dolinu, Bill sjaše, nagne se nad tragove kotača i opipa ih u zemlji. Zatim se uspravi. Učini mu se da iz daljine dopire zvuk kotrljanja kotača. Brzo legne i prisloni uho na zemlju. Svojim istančanim sluhom začuje u daljini topot kopita i kotrljanje kotača.

Pogleda prema skupini jahača, što se poput sjene ocrtavala na noćnom nebu.

— Glupani — progunda Bill.

— Stoje poput meta! Ti su Francuzi uvijek bili i ostat će žuto-kljunci. Kočija će stići prije no što ću se ja uspeti. Najbolje je da ostanem ovdje i da se sakrijem u grmlju.

Bill prinese ruke ustima i hukne poput sove.

— Sova se javlja — nasmije se Cameron — traži da se spustimo.

— Možemo mu učiniti to zadovoljstvo — doda Desmond i mahne ljudima da ga slijede.

Bill sa zadovoljstvom opazi da se sjene jahača gube s vrha klisure.

U međuvremenu se jasno razabiralo približavanje kočije. Čuli su se odrešiti uzvici kočijaša, koji je požurivao šestero-preg. Odjekivao je topot kopita. Bill je pravilno pretpostavio da će pošiljka imati pratnju.

Iako je bilo planirano da kočija stigne u Fort Richardson sutradan u podne, kočijaš se nadao da će sa svojim opasnim teretom stići već rano ujutro. Nije mu bilo do odugovlačenja. Da je mogao, već bi se prije riješio tog zlata. Za koju minutu potvrdit će se da je imao pravo.

Izvidnica od nekoliko jahača prošla je klanac bez poteškoće. No kad je kočija skrenula u zavoj, zrak se ispuni olovom.

Kočijaš se skutri na sjedalu. Meci su mu zviždali oko ušiju i zabijali se u drvo kraj njegove glave. Konji su se uznemirili. Kočijaš ih je bičem nagonio u divlji trk. Preplašeni pucnjavom, istrgnuše se iz zaprege.

U tom trenu iz zasjede se pojave prvi zakrabiljeni napadači. Razdvojili su izvidnicu od kočije i započeli borbu.

Nekolicina uhvati konje za uzde i zaustavi kočiju. Kočijaš više nije bio živ. Noć je odjekivala od pucnjave. Preostali pratioci i banditi borili su se prsa o prsa.

Dršci revolvera služili su kao buzdovani, a one koji su pali na tlo zgnječila su kopita konja. Iako ranjen u rame, Cameron se borio i dalje.

Nekolicina napadača razvalila je daske na kočiji i izvukla škrinju sa zlatom. Oči su im pohlepno svjetlucale dok su se uspinjali s plijenom do vrha klanca.

U međuvremenu je Desmond tražio Billa. Izgubio ga je iz vida u žaru borbe. Morao se osloboditi više protivnika dok nije otkrio opasnog špijuna. Ugleda bradonju. Pogledi im se susretnu. Bill u Desmondovima očima ugleda svoju smrtnu osudu...

U to bradonju zaskoči neki vojnik s nožem u ruci. Bradonja ga uhvati za ruku i zarije mu vlastiti nož u tijelo. Vojnik iskolaci oči... nož mu je prodirao sve dublje u prsa.

Odjednom se Bill stropošta na zemlju.

— Proklete svinje — promrmija, a onda se smiri. Pao je pokoren Desmondovim metkom.

Nadmoć bandita bila je očita; lako su se obračunali s ostatkom preživjelih vojnika koji su se bijegom pokušavali spasiti.

No kad su Desmond i Cameron okupili svoje ljude, ustanovili su da je okršaj preživjelo njih trideset i šest. Nisu ni najmanje žalili za svojim poginulim drugovima, već su se, naprotiv, veselili jer je to značilo i više dukata pri raspodjeli plijena za svakoga od njih.

Zlato — prolazilo im je mozgom, krv mi je brže kolala, grla su im se sušila od uzbuđenja. Zlato...

– Hej, Camerone, pa gdje ste bili cijelo vrijeme – rugao se je Desmond. – Čini mi se da ste izbjegli bitku! Ja vas u svakom slučaju tamo nisam vidio!

– To vam vjerujem – odvrati Cameron. – Vi ste vjerojatno i za nekoga grma promatrali kako se mi borimo. A sad ćete još zahtijevati i da s vama podijelimo plijen na jednake dijelove.

Desmond začuden ušuti. Umjesto da Cameron smisli nešto u svoju obranu, on ga još i napada. Odmah mu se držanje izmijeni. U ruci mu se nađe revolver, začuje se pucanj i Cameronov šešir odleti u zrak, na granu obližnjeg grma.

– Čovječe, nisam vas htio ozlijediti – pomirljivo će Desmond. – Da sam nišanio samo centimentar niže, bili biste već u društvu svojih predaka. Držim da ćemo sad pošteno podijeliti plijen. Vjerujem da nitko nema ništa protiv.

Ljudi koji su ih okruživali glasnim mrmljanjem to potvrdiše i uskoro im svu pažnju zaokupedukati. Samo Cameron nije znao što da kaže. Uzeo je s grane svoj šešir, promatrao rupu od metka i rekao: –

Šteta za nj. Morat ću kupiti novi.

*

Na pitanje gospođice Grillote koliko im još treba do Fort Richardsona, Jim Nolan odvrati:

– Još dva sata, gospođice.

Nolan i njegova pratnja stigli su do udoline okružene strmim liticama. Jahali su ostrim tempom. Između litica bilo je mrač-

no, pa su se jedva razaznavali na tlu tragovi kotača.

Odjednom mu jeza prostruji kralježnicom. Ku-Klux-Klan – promrlja. – Ku-Klux-Klan iz južnih država... dva sata udaljeni od Fort Richardsona! A poštanska kočija? Možda su oteli neku važnu osobu, koja je išla pod pratnjom.

Htjede dozvati svoju družinu, no onda se dosjeti...

Tragovi borbe još su svježi. Možda su Ku-Klux-Klanovci još u neposrednoj blizini. Ne smije im ponovo dopasti u šake!

Jim odluči da se pješice vrati svojim drugovima. U tom trenutku ugleda na litici svjetluca- nje vatre i obrise ljudi: banditi!

Krene najkraćim putem k prijateljima. Put mu je bio prekriven leševima. Užas ga obuzme pri pomisli na one koji su mogli izvesti takvo zvjerstvo.

Začas je stigao k prijateljima.

– Južnjaci – reče bez daha. Moramo požuriti odavde. Ne bih htio da netko od nas nastrada nadomak cilju.

Jim okrene konja u suprotnom smjeru.

– Moramo zaobići udolinu – reče. Inače bi nas svakako opazili.

Četiri jahača natjeraše konje prema ulazu u klānac. Već su gotovo stigli donde kad se pred njima pojavi skupina jahača. Nisu ih mogli izbjeći niti im se sakriti. Iako je sve četvoró znalo da ih ne očekuje ništa dobra, morali su stati i pričekati jahače.

Jim Nolan opipa svoje pištolje a i ostali se pripreme za pucnjavu.

– Tko to dolazi? – upita prvi jahač koji ih ugleda.

– Putnici – kratko će Jim.

– To vidim – hladno će ovaj.

– A kamo ste naumili?

– U Largo City.

– Odakle dolazite? –

– Pa što ste vi? Istražni sudac? Hoćemo dalje i nije nam do razgovora. Propustite nas.

– Stoj, čovječe!

U rukama predvodnika Ku-Klux-Klanovaca pojavi se pištolj.

– Prošli ste kroz klanac i morali ste ugledati poštansku kočiju.

– Što me se tiče vaša kočija! Oslobodite nam prolaz: put je za sve!

– Ni makac ili pucam!

U tom trenu Sam opali iz revolvera. Predvodnik zaurla. Sam ga je pogodio u ruku. Istovremeno je podbo konja, pokušavajući se probiti kroz neprijateljsku gomilu.

Ostalo troje pokuša učiniti isto. No ljudi iz Ku-Klux-Klana nisu se dali iznenaditi.

Nekoliko jahača pojuri za crncem, a ostali im prepriječe put. Uхватili su konje za uzde. Violeta se očajnički borila protiv bandita koji su je htjeli zbaciti s konja. Poviče, ali Jim joj nije mogao pomoći kao ni Jeremy. Prema njemu su imali još manje obzira jer je bio crnac.

Vezanih ruku odvedoše ih natrag u klanac, gdje se nalazio preostali dio skupine. Ponovo su bili u rukama Ku-Klux-Klana. A udaljen dva sata jahanja bio je Fort Richardson.

Jim pomisli kako bi trebalo o prepadu obavijestiti komandanta utvrde. Njemu je to sad

bilo potpuno nemoguće. Sjeti se Sama, koji je čini se, uspio pobjeći. Da li će se uspjeti osloboditi progonitelja i stići do utvrde?

Prolazili su kraj poštanskih kola i leševa pa se zatim počeli uspinjati uz liticu do vatre. Približavali su se ostalim članovima bande, koji su se prostački nadvikivali.

– U redu – začuje se kroz galamu Desmondov glas – Mogu razumjeti da je Cameron osjetljiv na svoj šešir. No sramota je da je htio poštenog čovjeka lišiti njegova dijela plijena!

– Poštenog čovjeka! – zajedljivo će Cameron. – Čujete li vi ovo? Rekao je »pošten čovjek«.

Jim pomisli kako su i jedan i drugi daleko od poštenja.

– Pa, očito je da se ne bavite dugo tim poslom nadjača galamu predvodnik novopridošlih jer biste inače postavili stražu i ne biste toliko galamili.

– Vi nemate što govoriti – odbrusi Cameron. – Jeste li možda uhvatili kojega pobjeglog vojnika?

– To ne. Ali uhvatili smo neke druge ptičice koje su prošle klancem i vidjele kočiju?

– A tako? Dajte da ih vidimo! Cameron, Desmond i ostali znatiželjno pristupe.

– Oho, pa to je djevojka! – veselo uzvikne Desmond i pokaže Violetu. Dodi bliže, golubice! Baš nam je nedostajao komad šećera!

– Ruke k sebi! – odbrusi Violeta – Inače ćete požaliti!

– Do vraga mačkica pokazuje pandže! – smijao se Cameron. Pa, Desmonde, bio bi vam

zgodan zadatak da je pripitomite. To će vas smiriti.

Ostali se nasmiju a Desmond pristupi Violeti. Htio ju je skinuti s konja. Bilo je dovoljno da ona bedrom dotakne životinju, pa da se ona propne. Lopuža preplašeno odskoči i to izazove buru smijeha.

— Opominjem svakog tko mi se misli približiti — smireno je rekla Violeta.

— Sjašite, gospodice — nasmiješi se Cameron. Budući da su vam ruke vezane dopustite mi da vam pomognem.

Violeta nevoljko pristane. Ostali su se podrugljivo smijali dok je stari razbojnik glumio viteza. Violeta sjaše i grubo ga odgurne.

— Čvršće je vežite ne smije nam pobjeći!

Violeti su zavezali i noge. Jim sve to ljutito promatrao škrgućući zubima, a žile su mu na vratu od bijesa iskočile. Uperili su mu pištolj u prsa pa nimalo nježno vezali njega, pa Jeronima. Odvukoše ih na stranu, gdje se iznenadiše ugledavši još neke zarobljenike: desetak vojnika, od kojih neki ranjeni, ležali su vezani na zemlji.

— To bi moglo biti zgodno — poluglasno je rekao Jim. No udarac noge ga opomene da se takvo mišljenje ovdje ne prihvaća.

U međuvremenu je Sam jahao poput munje. Doslovce je visio na vratu životinje, kojoj se griva vijorila na vjetru. Više nije vidio progonioce, koji očito nisu dorasli tom paklenskom tempu. Vodila ga je samo jedna želja: da što prije stigne u utvrdu.

Iznenada ugleda visoku i du-

gačku drvenu ogradu. Svitalo je i Sam razazna utvrdu.

— Utvrda! — poviče. — Sam sad slobodan kao gazda Nolan i miss Violeta!

Prsa su mu se nadimala od sreće dok je jahao prema Fort Richardsonu. Konj mu je sam od sebe ubrzao kao da je nanjušio štalu i hranu.

I crnac Sam stigne u Fort Richardson.

*

Iako je bilo još veoma rano, gotovo svi su bili budni. U kućama, građenim od blata, vladala je živost. Proteklih dana stiglo je mnogo izbjeglica koji su ondje tražili zaštitu. Glavna je tema razgovora bila objava rata južnih država. To su smatrali pobunom.

Armija južnih država bila je proglašena neregularnom vojskom, jer su Sjedinjene Države nerazdvojna cjelina, s centralnom vladom u Washingtonu. Svaki je južnjak ujedno i pobunjenik, što znači da se u nj može pucati ukoliko u blizini nema stabla za vješanje.

Sam je smatrao da je Grillo te i previše loš da bi visio. No sad o tome nije htio raspravljati, već je zahtijevao da odmah bude primljen kod zapovjednika utvrde.

To nije bilo tako lako, ali kad se pročulo kakvu važnu vijest donosi crnac i da dolazi s onu stranu granice, odmah je bio pušten k zapovjedniku.

Pukovnik Roberts imao je nešto više od četrdeset godina. Iskustvo ga je naučilo da se bitke ne dobivaju samo hrabrošću. Za to su potrebni i oprez i lu-

kavština. Izgled je odavao iskusnog borca, mnogobrojni ožiljci ukazivali su na bitke kroz koje je prošao, a brazgotina na glavi navodila je na pomisao da je jednom gotovo ostao i bez skalpa.

— Pa, crni čovječe, vi dolazite s druge strane granice? upitao je.

— Jest, gospodine — odgovorio je Sam. — Od prijeko doći, sa gazda Nolan i miss Violeta. Ali oni zarobiti Ku-Klux-Klan.

— Što njih su dvoje zarobili Ku-Klux-Klan?! — zaprepasti se Rogers i raskolači oči.

Nesporazum se odmah razjasni. Čim se Rogers privikao na Samov način izražavanja, zaključio je da su vijesti koje mu crnac donosi gotovo isto tako zanimljive kao da su i dvije osobe same zarobile cijeli Klan.

— Dakle, kažete da se momci skupljaju na Hurley Creeku — zamišljeno će pukovnik. Taj ga je dio priče očito najviše zanimalo. — A za sutra navečer planiraju prepad. Hm. Mislim da ćemo im sutra dobro zapapriti, ako se ne varam.

— A gazda Nolan, a gospodica Violeta i jadni Jeronimo? — zapita Sam jer je iznad svega htio pomoći njima.

— Slušaj, crni čovječe — reče Rogers — u kočiji nije bio nikakav putnik nego zlato. Zlatnici za moje vojnike, plaća za dva mjeseca!

— I onda?

— Pa valjda je jasno da ne možemo razbojnicima prepustiti takav plijen. Za prepad na kočiju doznao sam već pola sata prije vašeg dolaska, Same. Neki vojnici uspjeli su pobjeći. Budite

bez brige. Upravo se u pohod sprema odred mojih vojnika, koji će pri tom usput osloboditi i vašega gazdu Nolana i gospodicu Violetu i dobrog Jeronima.

— Onda hoće i Sam ići!

— Čujte, čovječe, put vam je bio zamoran i sad vam je odmor nužan. Osim toga, sumnjam da su banditi ostali na istom mjestu i da čekaju moje ljude.

— Ide i Sam, osloboditi gazda Nolan — tvrdoglavo ponovi crnac. Pukovnik osjeti simpatiju prema crncu i pruži mu ruku.

— Ne mogu vas spriječiti, Same. Recite poručniku neka vas priključi odred.

Na trgu ispred glavne zgrade u kojoj je razgovorao s pukovnikom Rogersom, Sam se nehotice sudari s crnkinjom, koja je u naručju nosila dijete. Htjede joj se ispričati, a onda je prepozna.

— Liddy! — vikne. Liddy i mali Tom!

Pogladi djetetovu crnu kovrčavu kosu. Bili su to žena i dijete mrtvog Jeremyja. Crnkinja ga prepozna i obraduje se. Samu, koji ju je one stravične noći prevezao preko Creeka.

— Sam žuri — prijazno će crnac. Mora sad ići osloboditi dobrog gazdu Nolana. Ali Sam se vratiti i onda se rado igrati sa malim Tomom!

Pogladi dijete po ruci i oprost se. A onda se izgubi, jer mu se, kako je rekao, vrlo žurilo.

* * *

Tako je Sam nakon nepunog sata boravka u utvrdi ponovo jahao prema klancu. No sad se moralo računati s time da su banditi otišli s tog mjesta, uzeli

plijen i povelu zarobljenike sa sobom. Računali su s potjerom.

— Što vi mislite gospodine?
— obrati se Sam jednom od vojnika. Kamo su se ti ljudi mogli uputiti?

— Ne razbijajte time glavu — veselo odgovori vojnik — momci nisu mogli odjahati kroz zrak. A naš će im poručnik Elliot sigurno ući u trag.

* * *

Oko jedanaest navečer, kad su u utvrdi sva već svjetla pogasena, na kapiji se pojavio jahač na umornom konju.

— Do pukovnika, važna vijest! — rekao je stražaru.

— Abraham... stražar počne dio lozinke.

— Lincoln... — došljak prisebno odgovori na lozinku.

— Prolazi!

Dvije minute poslije izviđač je bio pred pukovnikom Robertsom.

— Krenuli su pobunjenici — rekao je. — Njih oko pet stotina s jugozapada.

— Što kažete?! Sto pedeset ljudi dolazi s jugozapada?

— Vidio sam svojim očima, gospodine.

— Prokletstvo, tu se nešto ne podudara. Crnac je govorio o dvije tisuće ljudi, i to sutra. Osim toga, da ih trebamo očekivati s juga...

Pukovnik pozove sve oficire na kratki dogovor, a izviđaču dopusti da se povuče.

— Gospodo, počelo je — reče — pobunjenici dolaze, hoće nas priklještit! Hoće pokazati što to znači kad se pređe na našu stranu! Pripremite se. Neka svi budu na svojim mjestima. Da

nitko nije pucao prerano! Imamo dovoljno municije i nemamo se čega bojati!

Roberts je sam pažljivo nadgledao sve mjere za obranu od napada. Naredio je da se tik uz ogradu oko utvrde iskopa jarak i prekrije granjem i šibljem. Kad je stupica bila završena, Roberts zadovoljno protrlja dlanove. U mislima je već vidio zaprepashtena lica Južnjaka koji neočekivano upadaju u jarak.

* * *

Napeto držanje Dukeova tijela odaje da će povući okidač svakog trenutka. Onome tko bi ga sad promatrao ne bi bilo jasno na što će on pucati.

Ovaj se krajolik bitno razlikovao od jučerašnjeg, u kojem se odvijao prepad na zlatni transport, a u kojem je Duke sudjelovao. Valovite prerijske brežuljke zamijenila je prava tropska prašuma. Tlo je mekano, obraslo zelenjem i opasno. Ponegdje se jednostavno može propasti i nestati zauvijek.

A sad Duke promatra stablo potpuno nepomičan poput voštane figure. Nije to zato što se želi diviti cvatućem bilju koje se ovija i potpuno prekriva grane. Duke nije prirodoslovac — zanesenjak. Pogled mu je uperen u dvije užarene točke, koje, neprestano na istom razmaku, proviruju kroz lišće.

— Duke! — više netko — Duke! — gdje si?!

Ali Duke ne odgovara. Nepomičan je, jer zna: ako se okrene smrt mu je na vratu.

Osjeća kako mu znoj izbija po čelu. Ne smije ni sekunde ispustiti zvijer iz vida. Neka nepro-

mišljena kretnja i... prokleta situacija!

Tu se lišće miče. Sućon je pa ne vidi jasno, no naslućuje mačje tijelo skriveno lišćem, koje će napasti sljedećeg trenutka.

Ni sekundu prerano opali. Snažnim skokom unatrag spasi se opasne zone, a po zemlji se zakotrlja crna pantera. Duke opali još jednom. Zvijer se skvrči i smiri.

Duke obriše rukavom znoj s čela. Radije se bori s pola tuceta pijanih momaka nego da prođe ovo još jednom, pomisli.

Iza njega se začuše glasovi.

– Duke? Jesi li to ti pucao? Hej, Duke!

– Jesam, ovdje sam!

– K vragu! Na što si to pucao?

– Pridite i pogledajte – rekao je uzbuđeno Duke. Još mu se činilo da na vratu osjeća životinju i da mu trepere vratni pršljanovi.

– Do sto vragova, pantera.

– Ni govora – ljutito će Duke – već vjeverica, koja me je gađala orasima.

– Da, da – dubokoumno prozbori jedan od ljudi koji su se pojavili. – To je sastavni dio močvara Crvene rijeke.

– Koji me je vrag tjerao ovamo – psovao je Duke. – Da sam barem ostao kod kuće na Jarmellinoj plantaži. Tamo sam udobno živio, bez ikakvih mačkica. Ako sam već, s mačkicama onda barem na dvije noge.

– Imaš pravo. Kladim se da su nam ljudi iz Forta već na tragu.

– Ovdje, u močvari, neće nas pronaći – dobaci treći.

– Polako, polako! Prije nekoliko godina vidio sam pukovnika. Ako nas Stari ne ulovi, poješću svoj šešir skupa s kiselim kupusom. Pronaći će nas Robertsovi jahači, poznajem ih i predobro. Ta se priča stalno ponavlja!

Zaobišli su gusto obrašten šiprag i izbili na mali proplanak. Tu je bio logor, koji se izvana teško mogao otkriti. Ondje su i Cameron i Desmond, kao i ostalo društvo.

– Gdje je pečenka? – izazovno upita Cameron došljake. – Niste se valjda vratili bez plijena?

– Mesa ima i previše! – reče Duke – i više nego što treba. Pantera, uzmite zvijer. – Sjeo je uz vatru kao da ga se to više ništa ne tiče. Cameron ga postrance promotri.

– Vrijedan mladić. Svaka čast.

– Ne trudite se, gospodine – prezirno mu odvrati Duke. – Znam da biste radije da me je pantera ubila. Opet bi bio čovjek manje pri podjeli plijena. No neka sam proklet ako vam priuštim to zadovoljstvo.

Postrance, kod konja, ležali su zarobljenici i prislušivali svaku riječ izgovorenu kod vatre. Još su se nadali prilici za bijeg.

* * *

Gotovo istovremeno su Elliot i narednik opazili kako iz nekog grmlja strše dvije čizme. Sporazumješe se pogledom, koji nije nosio ništa dobra vlasniku čizama. On osjeti kako ga pritiska teret poput olova. Htjede povikati i upozoriti drugove,

ali dvije su mu šake poput željeza stezale grkljan. Nije imao zraka, a pred očima su mu svjetlucale zvjezdice. Nekako se uspravi, stane udarati šakama naokolo i pogodi narednika u želudac. Narednik se naljuti jer je imao osobito osjetljiv želudac, pa udari čovjek takvom snagom u lubanju da se ovom učini kao da propada u mek, taman ocean. Pred njim se sve zamrača i on izgubi svijest.

— Ovog smo se otarasili — zadovoljno će' Elliot. — Dobro će nam doći da doznamo kamo su se sakrili njegovi drugovi. Sigurno je trebao stražariti i javiti naš dolazak.

— Već ćemo ga mi natjerati da progovori — odvrati narednik i pomogne poručniku da zarobljenika dobro sveže.

Osvijestivši se, ugleda nesretni vlasnik čizama da je okružen licima čiji izrazi ne govore ništa dobro. Osim toga, osjeća na vratu nešto okruglo, za koje mu neki glas govori da je pištolj. Potpuno se u to uvjerio kad je čuo Elliotov odrešit glas:

— Slušaj, čovječe, mrtav si ako samo otvoriš usta.

Elliotov je izgled odavao čovjeka koji će izvršiti prijetnju.

— Što hoćete od mene? — upita zarobljenik.

— Ne mnogo. Noćas bismo se htjeli još prošetati, pa bi nas pri tom veselilo da sretnemo neke ljude.

— Razmisli. Za tebe bi bilo vrlo korisno da postupiš u skladu s našim željama — dodao je i narednik glumeći finoću.

Zarobljenik je ljutito dahtao.

— Dobro — rekao je napokon. — Kad se kreće?

— Odmah. Ustani i vodi nas. Zarobljenik nevoljko ustane. Elliot stane tik iza njega. Bilo je prilično mračno i da se Elliot nije sjetio da užetom poveže svoj pojas s pojasom vodiča, moglo se dogoditi da se zarobljenik izgubi u grmlju.

Crnac Sam se pitao da li se uopće u takvom mraku može pronaći logor bandita. Jasno mu je da noćni prepad ima mnoge prednosti, no da li će do njega uopće doći?

Bandit je išao ravno pa lijevo, a zatim skrenuo iza nekog šipraga. Čak i Elliot pomisli da ih vodi u krug.

— Ako nas krivo vodiš, lako ćemo te odvezati, momče — prijeteći je rekao.

— U močvari smo — odvrati ovaj. — A još je i mračno, pa se teško snalazim.

— Tlo je mjestimično zaista bilo toliko mekano da se činilo da gacaju kroz blato. A ponekad bi im voda kvasila čizme.

Sama napadne roj komaraca žednih krvi. Nekako ih uspije otjerati, a onda cijela kolona stane.

— Što je sad? — upita Elliot.

— Možete me ubiti — reče bandit — ali ja doista ne znam kako dalje...

Riječi su mu zvučale tako malodušno da je Elliot zaključio da govori istinu. Dakle, ipak su zalutali!

— Što da radimo? — upita poručnik. — Pa ne možemo ovdje prenoćiti!

— Da pričekamo dok ne izide mjesec — izjavi narednik. — Do tada možemo posjedati po ovim trulim panjevima uokolo. Sigurno su manje vlažni od tla.

— Panjevc ne bih nikako preporučio — umiješa se bandit. — Osvjedočio sam se da su ti »panjevi« često zapravo krokodili.

— Prokletstvo! Baš si nas u dražestan predio doveo!

— Čovječe, ti si nas namjerno pogrešno doveo! — opsuje Elliot. — U stanju sam te baciti tim simpatičnim gušterima kao hranu...

— Pokušat ću vas izvesti odavde čim se mjesec malo izdigne! Kunem se da se sad ne mogu orijentirati!

* * *

— A sad, draga moja djeco, kao vrhunac današnje proslave gospodin Nolan, koji stalno nešto prigovara, ovaj prljavi Jenki, dovoljno je dugo onečišćavao zrak svojom prisutnošću. Da vidi kako smo svjesni što mu dugujemo, poslat ćemo ga na onaj svijet na poseban način.

Nolan pokuša nogama odgurati dva poput medvjeda jaka bandita, koji su ga zgrabili. Budući da je dobro svezan, to ne uspije.

— Jime, Jime! — poviče užasnuta Violeta.

U očima joj pročitao što osjeća za njega, ali u ovom trenutku im njihova ljubav nije mnogo koristila. Okrutne ga ruke bandita odvojiše od Violete.

— Objesit ćemo gospodina Nolana — objasni velikodušno Cameron — ali ne onako kako se vješaju obični smrtnici. Visit će poput kralja!

— Natrag, vi ubojice! — reče Nolan, na što se začuje sotonski smijeh.

Zavezali su mu konopac ispod pazuha i odvukli ga do ru-

ba neke vodene površine. Uzalud se branio. Treptavo svjetlo baklji u kaljuži je sablasno svijetlilo.

— Na drvo s njim! — naredivao je Cameron.

— U pomoć! — povikao je Nolan.

— Zapužite mu usta! — naredi Cameron — može biti opasno bude li vikao.

Zapovijed je izvršena i zatim ga privežu uz dugu granu što je virila iz močvare. Visio je tik iznad površine vode.

— Gledajte, gledajte samo, gospodice Violeta! — rekao je Cameron djevojci. — Vaš gospodin Nolan nije mrtav. Naprotiv. Uskoro će postati i te kako živahan!

Probudeni plamsanjem vatri, krokodili su se probudili i sad su se približavali dobrom zalogaju, što im visi iznad njuški. Zalogaj je malo previsoko, no vrijedi truda. Krokodili iskaču iz vode i pokušavaju dohvatiti plijen.

Nolan se očajnički pokušava obraniti i čim mu se približi razjapljena čeljust, zanjiše se na drugu stranu, skuplja noge i izvija se na sve moguće načine. Kako je Cameron rekao, postao je vrlo živahan, iako je znao da mu se na taj način život jedva produljio za četvrt sata. Neće to izdržati, umorit će se. Gotov je ako ga dohvati koja zvijer ili ako pukne uže, koje je sve poroznije.

— Smilujte se! — zapomaže Violeta. — Kakvi ste vi to ljudi?

U tom je trenutku logor oživio...

Budući da se stražar kojeg su postavili uza sam rub šume nije

javljao, osjećali su se potpuno sigurno. Nisu zapazili da je postalo živo u okolici razbojničkog skrovišta, da se oglašavaju životinje probuđene iza sna ili da šuška lišće, a ni bilo što neobično.

Čak je i stražar zadužen za zarobljene vojnike pažnju usmjerio na okrutnu igru bandita s Jimom Nolanom. Zato je Sam, i sâm crn kao noć koja ih je okruživala, uspio prići zarobljenicima.

– Ubit će ga – šapnuo je jedan svom susjedu. – To je strašno! A što će biti s nama?

– Nešto slično. Vjerojatno će nas odmah baciti u močvaru. Konopce i municiju trebaju za druge svrhe.

– Trebali bismo pokušati ubiti stražara – prošapće prvi.

– Taj spava otvorenih očiju.

– Gotov si prije nego što i pokušaš. Na žalost ustanovili smo da znaju pucati.

– Da čekamo dok i mi ne dođemo na red, je l'?

– Ne čekati, već smo ovdje – začuju glas iz grmlja na sveopće oduševljenje.

– Ovdje je nož – prošapće brzo Sam iznenađenim zarobljenicima.

U redu. Brzo prerežite konopce! Brzo!

– To je već obavljeno!

Sam požuri da oslobodi prvog zarobljenika. U tom se trenutku stražar okrene, ali prije no što je išta izustio iz grmlja iskoči tamna sjena i teška ga šaka udari po sljepoočnici. Bez svijesti se sruši na zemlju.

Kro šumu odjekne pucanj i prozuji metak, a za njim još jedan. Začuse se povici iz mnogih

grla kao da su iz pakla pobjegli svi vragovi.

Konopac kojim je vezan Jim Nolan prijeti da će puknuti svakog trenutka. Violeta promatra kao mu pokreti postaju sve sporiji. Odjednom začuje pucnjavu, a zatim krikove.

– U pomoć! Pomo.. poviče. Cameron je zgrabi i zatvori joj usta.

– Držite ga! – poviče netko.

Ponovo se začuje pucanj, a zatim bolan jauk. Metak je očito pogodio cilj.

– To su šarene Robertsove uniforme – prošapće Duke. – Znao sam da će nam Stari poslati svoje jahače za vrat.

Cameron zaključuje da je metak opaljen ispred njega, pa pokušava pobjeći ulijevo, gdje ga pogodi metak preciznog strijelca i on ranjen padne na zemlju.

Desmondu se od straha počnu trresti koljena. Bezglavo je potrčao i tako snažno udario u stablo da se gotovo onesvijesti. Htio se popeti na drvo, no jedan od vojnika, koji su do malo prije bili zarobljeni, uhvati ga za nogavicu, povuče i snažno ga udara da se srušio onesviješten.

Pucnji su sijevali sa svih strana. Banditi su prekasno shvatili da se nalaze u stupici. Desno je neprohodna močvara.

Sam je uzalud tražio svoga gospodara među zarobljenicima. Napokon opazi Violetu, o kojoj se u sveopćoj zbrci nitko više nije brinuo.

– Gdje je gazda Nolan?! – poviče.

– Tamo! – uzvikne Violeta.

– Brzo!!

Crnac zatekne gazdu u očajnom položaju. Pozove nekoliko

Elliotovih vojnika, pa zajedno s njima krene k stablu i popne se prvi na granu. Samo jedan pogrešan pokret i završio bi u raljama krokodila. Ali uspio je.

— Hajde! Na njih! — poviče Elliot i baci se poput gladne zvijeri na hrpicu bandita koji su se još borili.

Započne borba prsa o prsa. Tukli su se dršcima revolvera, borili su se u močvari. Nisu ni opazili da su do struka propadali u blatu.

Hura za Robertsa!

Pripadnici Ku-Klux-Klana polože oružje.

*

U međuvremenu je Grillotte stigao sa svojim »plemenitim« prijateljima gotovo do cilja.

Izvidnica je javila da je Fort Richardson nadohvat ruke i da su tamo sva svjetla pogašena.

— Zar ni na promatračnici nema svjetla? — upita Grillotte.

— Da nisu nanjušili opasnost...?

— Možda im je nešto rekao onaj prokleti Nolan...

— Nolan nema pojma o našim namjerama.

— Možda je slučajno nešto doznao. Sve je moguće, sve...

— Neka je proklet tisuću puta! Možda se hoće s nama našaliti. Utoliko ću se radije s njim obračunati.

Jedan od glasnika pojavi se kod Grillottea. Vođe svih skupina trebali su doći na sastanak.

Gomila naoružanih ljudi je stala. Odmarali su se, nisu pali vatru. Grillotte osjeti hladan prerijski vjetar i poželi da je ostao kod kuće, u svom toplom krevetu. No brzo potisne tu mi-

sao i misli mu zaokupi kći u utvrdi, koju mora odande izvući silom. Zatim pomisli na Nolana, kojeg mrzi više nego ikad.

Krene na sastanak i putem susretne i ostale, koji su išli istim smjerom. Tridesetak osoba okupilo se na proplanku.

— Čujte! — počeo je glavno-komandirajući te šarene »voj-ske«.

— Tko je to? — upita Grillotte susjeda.

— Fernandoux — čuo je odgovor. — Tiho, već govori!

— Čujte, ljudi! Postavili smo kao prvi cilj da osvojimo Fort Richardson. Prema ratnom pravu i običajima trebali bismo zahtijevati da se preda. Međutim, budući da su gospoda u Washingtonu izjavila da se svaki borbeni Južnjak smatra pobunjenikom, morat će sad osjetiti posljedice. Pobunjenici nisu obavezni da se drže ratnih pravila. Zato predlažem da napadnemo Fort Richardson bez prethodnog upozorenja.

— Bravo! To ćemo učiniti! Tako je pravedno! — začuše se uzvici odobravanja.

— Utvrda ima topove, a mi trenutačno nemamo nijednoga

— nastavi Fernandoux. — Smatram da se tih topova ne moramo bojati već moramo pokušati da oni neprimjetno pređu u naše ruke. Tako bismo ujedno stvorili i svoju malu artiljeriju!

— Kako da pridemo topovima? — upita netko.

— Vrlo jednostavno. Popet ćemo se preko ograde. Kao što znate topovi, mogu pucati samo u jednom smjeru, a to je ravno ispred sebe. Tko stoji iza njih, nema se čega bojati.

Ta je tvdnja zvučala toliko logično da vode skupine ništa ne odgovoriše. Fernandoux nastavi:

— Potajno ćemo se popeti na ogradu. Stražu ćemo savladati tiho i bez glasa. Upozorite ljude da izgledi na uspjeh ovise o tišini izvedenog zadatka. Najvažnije točke treba odmah osvojiti, a netko mora brzo otvoriti vrata da uđu ostali. I dok lupiš dlanom o dlan, utvrda je u našim rukama. Na prepad ćemo savladati šarene uniforme prije nego što i shvate što se događa i pobijedit ćemo!

— Da, ali... — usudi se primijetiti Grillotte. — Ja mislim... čini mi se... da su oni upozoreni... čini se gotovo kao da se već čeka na neprijatelja da bi ga se dočekalo topovskom paljbom...

— Ne govorite gluposti! Odkle vam to?

— Moj mi je izviđač javio da su sva svjetla pogašena.

— To i ja znam. Ali to nije ništa čudno. Zašto da noću svjetlo gori nepotrebno?

Genijalni je »vojskovoda«¹ zatim izdao naredbe i zapovijedi, između ostalih i Grillotteu, čiji su se ljudi trebali popeti na ogradu i otvoriti vrata.

Dok se vraćao svojoj skupini, Grillottea zaboli želudac.

Bio je uvjeren da Fernandoux olako shvaća taj pothvat i da neće baš sve ići tako glatko kako je i sam prije zamišljao. Što se tiče Fernandeuxa, nije bilo sumnje da je najbogatiji farmer u Louisiani, ali nikakav vojni strateg.

Usprkos sumnjama Grillotte izda naredbe. Strahovanja je

prešutio, smatrajući da je bolje da ih ljudi ne znaju.

Napad je trebao započeti u jedan sat ujutro. Na sastanku su satovi usklađeni, pa su sad imali jedan sat za odmor.

Nitko nije pomišljao na spavanje. Predstojeći ih je napad držao u napetosti. U skupinama su sjedili farmeri iz Louisiane. Dok su ih konji grijali, razgovarali su o predstojećim događajima.

Kucnuo je čas...

— Pažnja! — zapovjedio je Grillotte. — Pokret!

Krenuše polako prema utvrdi, u kojoj se činilo kao da nema ni žive duše.

Izišao je mjesec, iako nije pun, ali je osvjetljavao ljudima u promatračnici približavanje neprijatelja.

Pukovnik Roberts ne izdaje naredbu za paljbu jer im želi prirediti doček koji će pamtit cijeli život.

— Neka pridu — reče ali pucajte tek kad ih imate na nišanu. I gađajte precizno!

U međuvremenu, na puškomet udaljeni od utvrde, Fernandouxovi ljudi još ne vide ni žive duše u utvrdi. Fernandoux je uvjeren u pobjedu. Grillotteu je, naprotiv, situacija sve sumnjivija.

A onda iz utvrde poleti bezbroj topovskih kugli na napadače i mnoge pokosi ili rani.

— Naprijed, u napad! — poviče Fernandoux. Užasnut i prestrašen, prepusti drugima čast da prodru u utvrd.

Južnjaci poslušашe, pa iako se na njih osula prava tuča topovskih kugli, popraćena sad i va-

trom iz oružja, krenuli su neustrašivo naprijed.

*

— Predajem se — rekla je Violeta Grillotte i podigla glavu. Neopirući se, prepustila se Jimovu zagrljaju. Jim iskoristi priliku na koju je toliko dugo čekao.

Violeta osjeti njegove usne na svojima. Predano mu uzvрати poljubac pun strasti. U tom trenutku zaboravili su na sve strašne događaje proteklih dana.

— Violeto — tiho je rekao Jim — volim te od prvog trenutka.

— Ostat ću s tobom, Jime, i postat ću ti žena, pa makar moj otac bio protiv toga. — Činilo se da te Violetine riječi znače tamne oblake što se nadvijaju nad sudbinu mladog para. Sâm Grillotte sigurno neće nikad dati privolu za taj brak. Jedino je rješenje da se vjenčaju protiv njegove volje.

Da li se uopće mogu Nolan i njegova mlada supruga vratiti na plantažu i živjeti u susjedstvu neprijateljski raspoloženog tasta? Zar im neće upravo onda pokušavati zagorčati život?

Na sva ta pitanja Nolan nije nalazio odgovora. Pokušao je odagnati crne misli. Znao je samo jedno: dogodilo se što god mu drago, bit će uz Violetu i nikad je neće ostaviti.

*

Krenula je četa poručnika Eliota. Okružili su zarobljenike, a blagajnu s novcem objesili su na nosila pričvršćena između dva konja. Desmond i njegovi ljudi neprestano je gledaju.

Zbog nje su doživjeli ovu nesreću. A Cameron? Cameron je mrtav.

I Sam je pripadao junacima dana. Nolanu je spasio život u posljednji čas. Violeta ga je osobito hvalila, što mu je zaista laskalo, iako mu se Liddy čini ljepša od Violetee.

Prošle su mu se noći u snu ukazale Liddyne mesnate, velike usne i njezin široki nos. To ga je zaprepastilo jer koliko god je razmišljao nije mogao dokučiti smisao tog sna. A tome se »dobri« Sam čudio.

U podne su se Robertsovi jahači vratili pred utvrdu.

Prvo su ugledali dim, koji nije mogao potjecati iz dimnjaka. Prišavši bliže, ugledali su dio srušene ograde i izgorjelu drvenu promatračnicu.

— Prokletstvo — zaprepastio se Eliot — zar se prepad odigrao još jučer navečer?

— Mislim da je najbolje da ostanete ovdje, a ja — ću izviditi što se dogodilo — rekao je Nolan. — Ako se u međuvremenu u utvrdi promijenila posada, vas će uniforme odmah odati. A ja sam civil.

— Imate pravo — složi se Eliot. — Idite. Pričekat ćemo, nadam se dobru vijest.

Nolan odjaše.

— Bilo bi proketo loše — progundao Eliot — da je utvrda zauzeta i da je Roberts u stupici.

— Što biste onda učinili, Eliote? — upita Violeta.

— Naravno, pokušao bih barem njega izbaviti ali kako, to samo nebo zna. Nadajmo se da se nepotrebno brinemo.

Prije nego što se očekivalo dojurio je izviđač.

– Utvrda je naša! – oduševljeno poviče.

– Hvala Bogu! – izmakne Violeti.

I drugima je pao kamen sa srca.

– Onda, ljudi, da odnesemo pukovniku njegove dukate? – vedro se nasmije poručnik i podbode konja.

Čim su projahali kroz kapiju, ustanovili su da su svi bili zaokupljeni uklanjanjem posljedica noćnog razaranja, no oduševljeno su pozdravili došljake.

Pozdravio ih je pukovnik Roberts. Imao je povezanu ruku.

Ovo je gospodin Nolan – predstavi Elliot Jima.

– Začuden sam, gospodine – izjavi Nolan – jer je napad, koliko ja znam, trebao uslijediti tek večeras.

Komandant pozove Jima u radnu sobu.

Jim mu još jednom ispriča što je čuo na Hurley-Creeku. Roberts je zamišljeno kimao i promatrao dim iz lule, kao da će u kolutovima dima pronaći odgovor.

– Jučer navečer dva puta su nas napali – reče napokon. – Prvi smo put napadače glatko odbili. Drugi put smo imali manje sreće. Bakljama su nam zapalili promatračnicu. Iako smo ispred utvrde iskopali jarak, čini mi se da ih je bilo toliko da su mogli bez teškoća promarširati preko.

– Kako to? – upita Nolan – ako je to bila samo izvidnica koja je imala zadatak da provjeri čvrstoću i snagu utvrde?

– I ja sam tako mislio – po-

tvrdi komandant. – Napali smo ih i potjerali u bijeg. Ali bojim se, gospodine Nolan, da najveći dio napadača tek dolazi.

– Možete računati sa mnom – reče Jim – ako vam moje oružje može poslužiti.

– Naravno da može, gospodine Nolan. Nisam od vas ništa drugo ni očekivao. Poručnik Elliot je prilično umoran, zar ne?

– Spavali smo nekoliko sati prije polaska ovamo – odgovori farmer. – a zašto pitate, gospodine?

– Pa, možda vam je bilo dovoljno, spavanja. Pošaljite ga k meni. Neka osedla konja. Čeka ga važan zadatak.

– Poručniče Elliot – obratio se malo poslije Jim Nolan mladom oficiru. – Morate odmah doći pukovniku Robertsu.

– Ha – nasmije se Elliot – Stari mi vjerojatno hoće reći da me je predložio za viši čin.

– Sumnjam – oklijeva Nolan – poručio je, naime, da ne rasedlate konja.

– Uh, to sam već učinio – izjavi Elliot. – Prokletstvo! Što još hoće od mene?

– Najbolje je da ga sami upitate! – nasmije se farmer.

*

– Poručnik Elliot, na službu, gospodine pukovniče.

Komandant mu dade znak »voljno« i pozove ga da pride bliže.

– Čuli ste što je Jim Nolan doznao na Hurley Creeku?

– Jesam, gospodine – potvrdi Elliot.

Nije znao što »Stari« hoće.

– Pa, smatram da je utvrde nje prošle noći doživjelo samo

djelić onoga što nas zapravo očekuje. Eliote, izvijestili su me izviđači da je ovamo krenula vojska od dvije tisuće ljudi i da se možemo pripremiti za još jedan napad.

Ruku prekriženih na leđima komandant je nemirno koračao prostorijom, naglo stao pred poručnikom i rekao mu tiho:

— Poslušajte me što ću vam reći, poručniče. Vi čeznete za unapredenjem, pa ću vam dati priliku da ga i zaslužite, iako sad nije riječ o vašem činu. O vama sad ovisi život svih vojnika u utvrdi, kao i moj vlastiti.

— Govorite, gospodine — uzbuđeno će Elliot.

— Šaljem vas u Lawson Point — nastavi komandant — gdje se nalazi druga konjička divizija. Lawson Point je četiri dana jačanja od nas. Vi ćete to obaviti za tri.

— Razumijem, gospodine pukovniče.

— Uzmite svoga konja, ili, još bolje, nekoga odmornog. Morate se probiti, pa naletjeli i na samog sotonu. Sudbina Fort Richardsona ovisi o tome.

— Probit ću se, pukovniče — samouvjereno će Elliot.

— Lako je to reći — zabrinuto će komandant — ali bojim se, neće to biti nimalo lako provešti u djelo.

— A... pukovniče... kad oni dođu... što će biti ovdje? — Elliot se nije mogao susdržati da ne pita.

— To neka bude moja briga, poručniče. Nije potrebno da vi time razbijete glavu. U svakom slučaju održat ćemo se dok vi ne stignete. Idite sad.

Pruži mu ruku, čvrsto se rukovače i Elliot krene.

*

Desetak minuta poslije ugleda Jim Nolan poručnika Elliota kako je jašući, kao da ga svi vrazi gone, izjurio kroz kapiju.

*

Neposredno pošto su iznenađeni objavili rat, južnjačka je vojska prešla granicu sa Sjeverom. Te su prve trupe nailazile na slab, improviziran otpor.

U tim prvim pohodima uspješni su da Fort Richardson odsjeko od ostalog svijeta. Iz Lawson Pointa još nije stigla nikakva pomoć, pa čak ni obavijest, pa se komandant Roberts pitao nije li možda taj garnizon pao u ruke pobunjenika, pa i sâm treba pomoć poput Fort Richardsona.

Iste večeri kad je poručnik Elliot krenuo u Lawson Point, stigle su dvije tisuće ljudi pred utvrdom. Prije toga sastali su se na Hurley Creeku. Njihov dolazak najavili su izviđači već dva sata ranije. Pred utvrdom se pojavio čovjek s bijelom zastavom, tražeći da ga puste unutra.

— Pregovarač, gospodine — dojaviše pukovniku.

— Sigurno traži da se predamo. Pretpostavljam da će se morati vratiti neobavljena posla. Neka uđe.

Pred njih stupi izaslanik južnjačke vojske, civil u farmerском odijelu, u kojem je još prije nekoliko dana radio na polju.

— Ja sam pukovnik Roberts. Recite što želite.

— Gospodin Fernandoux, kojim je nadležan za našu borbenu jedinicu, naređuje vam da se

predate i prepustite nam utvrdu.

Komandant se srdačno nasmije, na što se pregovaraču izduži lice.

— Treba li još nešto gospodin Fernandoux? — izazivački će komandant. — Smatram da je prilično skroman. Idi kući i reci mu da se što prije povuče sa svojim junacima. Moglo bi mi pasti na um da pustim da topovi govore umjesto mene.

— Odbijate; znači?

— Naravno, čovječe! Zar misliš da bi komandant Roberts položio oružje pred nekim gospodinom Fernandouxom? Samo idi!

Pregovarač se udalji.

Petnaestak minuta poslije Fernandoux dozna odgovor i jako se naljuti smatrajući to osobnom uvredom.

Tokom noći, top koji su Južnjaci ponijeli sa sobom, uništio je dva topa pukovnika Roberta. Kako se domet preosalih na utvrdi nije mogao mjeriti s dometom južnjačkog topa, stanje je postajalo sve kritičnije.

* * *

— Pozvao sam vas, Nolane — započeo je Roberts. Prsti su mu nervozno bubnjali po stolu. — Sjedite, moram s vama razgovarati.

Nolan sjedne.

— Vidite da nas je njihov top dobro dohvatio. Od jučer navečer imamo mnogo mrtvih i ranjenih, i ako to tako potraje, ostat ćemo i bez posljednjeg topa.

— Shvaćam — složi se Nolan.

— Morali bismo nešto poduzeti.

— Tako je. Zato sam vas i pozvao, Jime. Za ovo kratko vrijeme upoznao sam vas kao opreznoga i hrabrog čovjeka.

— Što moram učiniti?

— Onesposobiti neprijateljski top. Vojnik ne smije skinuti uniformu, a vi ste civil i vani je sve puno civila.

— Razumijem — nasmiješi se Jim. — Učinit ću to, pukovniče. Top se od sutra ujutro neće više oglasiti.

Rekao je to kao da je posrijedi neka igrarija.

— Lijepo — reče Roberts. — Znam da se mogu na vas osloniti.

Još tokom dana Nolan se pobrinuo da nabavi eksploziv. Zadatak će obaviti noću. Dick, mladi farmer koji je sa ženom i djetetom pobjegao iz Louisiane, izrazi želju da ga prati u opasnom pothvatu.

Navečer je Jim sjedio sučelice Violeti i dugo je promatrao.

Bila je blijeda i premorena. Cijele je noći bdjela kod ranjenika, pomažući iznad svojih snaga.

Odluči da joj ništa ne kaže o zadatku, jer je nije htio uznemiriti. Na odlasku ju je dugo ljubio.

Njegov je plan bio odvažan. Da li će uspjeti?

Čim se smračilo, upalile su se logorske vatre oko utvrde. Ali njihovo svjetlo nije dopiralo do utvrde.

Kroz odškrinutu kapiju pro-makoše dva muškarca, koji očito nisu išli u šetnju iz zabave već po nekom specijalnom zadatku...

I Dick i Jim držali su pripravnno oružje. Osim toga, nosili su

i nekoliko malih štapića dinamita s fitiljom.

– Dobro – prošapće Jim. – Znamo gdje je otprilike top. S onog mjesta gađaju, što znači da je s one strane uzvisine. Po mojoj procjeni imamo donde petnaestak minuta.

– Bojim se da ćemo najveći dio puta morati preći potrbuške – promrmlja Dick.

– Lako moguće. No zasad možemo potrčati.

Pod zaštitom mraka stigli su do mjesta na kojem je trebalo da se nalazi predstraža.

– Pazi – prošapta Jim – moramo biti krajnje oprezni!

– Bez brige – progunda Dick – ne mislim još otići na onaj svijet.

Južnjaci su ovdje čuvali stražu zaštićeni iza nanesene zemlje prekrivene lišćem.

Prišuljali su im se i začuli dvojicu kako razgovaraju.

– Čini se da ne očekuju nikakav posjet – prošapće Nolan.

– Da vidimo da li ćemo proći između njih.

– Čini mi se da stoje preblizu jedan drugom – primijeti Dick.

– Ne razumijem se u strategiju – nasmije se Jim – ali i meni bi bilo draže da budu više razmaknuti.

Polako su se šuljali, puzali kroz travu.

Dovikivanje odjednom prestane. Zar su nešto opazili? Njih dvojica zadržaše dah.

Srećom, nisu jer se razgovor nastavi. Nolan i drug promaknu kraj njih i produže sasvim pognuti.

Svaki čas su se zaustavljali

da provjere idu li u pravilnom smjeru...

Nisu mogli zaobići jednu logorsku vatru oko koje je bilo veoma živo.

– Mislim, Nolane – reče Dick – da ovako potrbuške nećemo proći.

– I ja mislim da bi bilo manje upadljivo da normalno prođemo kraj njih.

Uzbuđenje je proželo Jim Nolana do samih vršaka prstiju kad su se, ravnodušna izraza lica, približili vatri.

Ako im se netko obrati nekim pitanjem, kao na primjer kamo idu ili odakle dolaze, jedini odgovor koji mogu dati jest udarac šakom...

– He – hup – momci... hik!

Došljaci prilaze s rukama na revolverima.

– Pijanac – Nolan reče s olakšanjem. – Hej, ti, što hoćeš?

– No... momci... hik... imate li još ra.. rakije?

– Nemamo, ali imamo nešto drugo! Dođi da vidiš, prijatelju!

Pijanac ih začuđeno pogleda i pride im s povjerenjem. Došavši na pristojnu udaljenost, Nolan mu zada takav udarac u bradu da se svalio na leđa i ostao u travi.

– Mislim da će ovdje odspavati i otrijezniti se – nasmije se farmer.

– To je dobro prošlo – uzbuđeno će Dick.

Kad bi netko pitao Jima i Dicka kad su uspjeli preći greben i dospjeti do topa, njih dvojica ne bi znali odgovor.

– Odjednom smo bili tamo – odgovarali bi.

I tako su napokon bili tamo.

— Tamo dolje je top — prozbori Dick iznenada.

— Dolje! — zapovjedi Nolan.

Opazio je koliko se osoba okupilo oko topa...

— Posada za opsluživanje topa i još neki — reče. — Vjerojatno planiraju noćno gađanje utvrde. Mislim da ćemo to spriječiti.

— Dakako — odgovori Dick iako nije zvučio uvjerljivo.

— Volio bih znati kako — izgovori Jim naglas njihovu zajedničku misao. — Jedino da smo nevidljivi mogli bismo tamo neprimjetno staviti dinamit.

Dok su oni tako razmišljali kraj topa nastane neko komešanje. Neki je jahač iz tame zazivao ljude i izdavao naredbe.

Skupili su se oko njega i ostavili nezaštićen top.

— Brzo — procijedi farmer — to nam je prilika!

Jahaču nije bilo neobično što se posada oko topa povećala za dvije osobe, koje su, prije no što će se ponovo udaljiti, ostavile kod topa mali paketić. Na paketiću je tinjao fitilj. A kako su svi pažljivo slušali jahača, nitko nije opazio kako fitilj postaje sve kraći i sve bliži duguljastom paketiću.

Jim i Dick su požurili da što prije stignu na drugu stranu brežuljka.

U tami se sudariše s nekim, a u tom trenu grune iza njih i silna ih eksplozija baci na zemlju.

— Prokletstvo — opisuje čovjek s kojim su se sudarili — opet topovska paljba. Začudeno

ugleda kako kroz zrak lete dijelovi topa i neka uništena čizma. Prije no što će se oporaviti od zaprepašćenja, Nolan ga udarcem pošalje u carstvo snova.

A onda trkom odande!

Logor je oživio. Bilo je i ljudi koji nisu prethodni prasak smatrali novom topovskom paljbom.

Truba zasvira uzbunu. Sa svih strana trčali su ljudi. Kako nisu bili uniformirani, u sveopćoj zbrci nisu se zamjećivala dvojica koja su trčala u suprotnom smjeru.

— Konj! — zadihano će Dick.

— Tamo — pokaže Jim — stražar!

Dick je razumio. Zaprepaštenje koje zasvjetluca u očima stražara začas ugasne i on se bez svijesti sruši na zemlju. Brzo oslobodiše konje prerezavši užad kojima su bili vezani za drveće. Uskočiše u sedla i pojurili, držeći za uzde još jednoga konja. Ostale se životinje razbježaše.

Konji su okružili dvojicu jahača i divlje projurili kraj predstraže. Zaprepašteni Dick opazi Nolanova konja bez jahača. Odjednom mu ugleda glavu postrani sedla i shvati da to Jim želi zavarati stražu.

I Dick se povede za Nolanom, pa u divljem galopu klizne postrance niz sedlo.

— Konji! Konji! — začuše Dick i Nolan glasove iza sebe. Njih dvojicu očito nitko nije opazio...

*

Zvuk praska ozari lice pukovnika Robertsa i on se osmijehne.

– Hrabri momci – reče sam sebi.

Uskoro se pojaviše i njih dvojica.

– Ne zvao se ja Roberts – odobravajući će on – ako vam se za ovo neće zahvaljivati svi u utvrđi. Idite sad. Znam da vas željno očekuju.

Jim se nasmiješi. Očekivala ga je Violeta Grillotte...

*

Armija južnih država i dalje je pobjeđivala. Marširala je ka sjeveru, ubijala, pljačkala i putem linčovala.

U Lawson Pointu glasnik pukovnika Robertsa, poručnik Elliot, naišao je na pust grad. U komandi grada vladala je posvemašnja zbrka. On ipak nekako uspije doći do komandanta divizije.

– Izgledate iscrpljeni, poručniče – primjeti komandant.

– Konj mi je napola mrtav. Dolazim iz Fort Richardsona.

– Ah, od pukovnika Robertsa. On je sad u gadnom položaju.

– Tako je, gospodine. Moli hitno za pomoć.

– Vidite i sami što se ovdje zbiva, poručniče. Povlačimo se. U ovakvoj situaciji ne možemo ništa učiniti za Roberta. Neka izdrži koliko može.

– Gospodine – problijedio je Elliot – zar je to sve što poručujete? Pomislite na starca, na žene i djecu, koja su potražila utočište u Fortu..!

– Vi ste još mladi – nasmije se komandant. – Premladi ste da biste zaključili da u životu sve ima svoj smisao. Sve dok Roberts drži utvrdu, on zadrža-

va napredovanje neprijateljske armije. Time se neprijateljske trupe skupljaju oko Fort Richardsona. To je za nas neobično važno! A poslati nekog sad tamo, znači poslati ga u smrt. Nema osobitih izgleda da ikad više vidim starog Roberta.

– Znači da ću se neobavljena posla vratiti pukovniku Robertsu.

– To vam je zacijelo teško, poručniče. Mislim da nećete daleko dospjeti. Budite pametni i ostanite kod nas. Žrtvovat ćete svoj život, a ništa za Roberta nećete postići.

Obješenih ramena poručnik iziđe iz prostorije.

+ + + +

Kad ni nakon osam strašnih dana opsade nije stigla nikakva vijest iz Lawson Pointa, a ni neka druga pomoć, a neprijateljska je armija i dalje očito napredovala, pukovnik Roberts zaključi da držanje Fort Richardsona znači sigurnu propast.

Dvije su se primitivne podrumske prostorije pretvorile u bolnicu, u kojoj su ranjenici nalazili njegu i zaštitu. Tu je bilo mnogo posla za žene. Tako se je i dogodilo da su se rame uz rame borile sa smrću i bolešću Violeta i Liddy, žena crnca Jeremyja, kojeg su raznijeli Grillotteovi psi. Pukovnik je utvrdio zalihe municije i hrane.

»Budemo li imali dovoljno hrane, mogli bismo izdržati neko vrijeme« – mislio je.

Budući da im je propalo zauzimanje utvrde iznenadnim prepadom, Južnjaci su očito odlučili da ih iscrpe gladu. Kako

su oskudijevali u zalihama hrane, bližio se dan katastrofe.

— Dakle rekao je Roberts Jimu Nolanu — uskoro ćemo morati pritegnuti pojaseve. Ili imate neku ideju?

— Trebali bismo pokušati doći do hrane — odvrati Jim. — Pa ne možemo pustiti da ljudi umru od gladi.

— Razmislite što bismo mogli učiniti. Ja sam zasad bez ideja.

— Ima izlaza — odvrati Jim.

— Zasad je lov isključen. A smatram da je nevjerojatno da bi Fernandoux propustio kojeg trgovca k nama. Prema tome, ne preostaje nam ništa drugo nego da krademo živežne namirnice.

— Nolane, vi ste u stanju da Fernandouxu ukradete stolicu na kojoj sjedi. Mogao bi vam se povjeriti taj zadatak.

— To nije ništa teže nego ono s tobom, pukovniče. Samo, ovaj put ću zbog plijena trebati više ljudi.

*

— A sad, slijedite me u koloni!

Nolanovu naredbu preneše narednik iza njega svojim ljudima. Vojnici su se trudili da ga nečujno slijede. Danju su promatrali poljanu ispred utvrde i uočili troja kola koja su se dovezla do logorske vatre. Pretpostavljali su da sadržavaju živežne namirnice.

U mislima se pred vojnicima ukazivao obilan ručak. Čim je Roberts utvrdio zalihe, odredio je da se smanje obroci.

— Valjda ćemo naći nešto fino, da se opet pošteno najedemo — šaputali su iza Nolana.

— Nadaćmo se, naredniče. U svakom slučaju moramo i te kako pripaziti da sami ne završimo u loncu.

— Kod predstraže se moramo pažljivo šuljati — rekao je Nolan, sjetivši se svoga prethodnog zadatka.

— Stop! — zapovjedio je — to ovako ne ide! Previše nas ima. Straža će nas smaknuti, osobito kad se budemo vraćali. Osim toga, moramo pripaziti na smjenu straže. Ostajemo ovdje dok se ne zamijene. I da se nije čulo ni glasa!

— Čim se obavi smjena straže, pustit ćemo da prethodni odu, a vi se obračunajte s onima pridošlima na lijevoj strani. Ja ću s onima na desnoj strani. Ali i to mora biti nečujno, razumijete? Povedite još jednog, jer tamo prieko su po dva stražara.

— Sad će oni na spavanje — progunda Jim. — A i novi će im se brzo pridružiti. Pokret, naredniče, jer ćemo inače mi izvući deblji kraj!

Narednik obeća da će učiniti sve što je u njegovoj moći. Poveo je sa sobom još jednog vojnika a Nolan krene sam. Procijenio je da će sam lakše svladati dvojicu Južnjaka.

Šuljajući se zaobišao je malu uzvisinu i ugledao dvojicu koji su pušili. Nečujno se došulja jednom od njih i lagano ga takne po ramenu.

— Što je? — zapita ovaj začuđeno i okrne se.

Jimova šaka ga tresne po bradi i prije no što će viknuti Jim se bacio na njega i uhvatio ga za vrat. Lijevom rukom sti-

sne mu grlo, a desnom ga zviznuo po sljepoočnici.

S druge se strane začuje prigušen uzvik i zatim mukli pad. Zatim se sve utiša. To je, dakle, glatko prošlo.

Jim dobro zaveže dvojicu koje je savladao i zapuši im usta. Zatim otpuže na drugu stranu, gdje zatekne vojnike pri istom poslu.

— Htio mi je pričati o svojoj baki — reče narednik, pokazujući onesviještenog — ali me to, na žalost, nije zanimalo.

— Hajdemo sad — reče Nolan — moramo dalje.

Kolona je dalje išla neometano i za desetak minuta stigla do trojih kola. Oko vatre se upravo kuhalo i peklo meso, pa je zavodljiv miris dražio nosnice. Narednik onjuši, pa reče:

— Neka sam proklet ako to nije janjetina!

— Tiho! — naredi Nolan.

— Ja šutim — reče narednik — to mi krči želudac!

— Svi su kod vatre — zamisljeno će Nolan. — Najbolje je da napravimo lanac i da vam dodajem iz zadnjih kola sve što pronađem, a vi da puniti vreće koje smo ponijeli.

Miris janjetine očividno je omamio ljude, zaključio je Jim, kad su iznenada, pri preuzimanju jednog osobito slasnoga komada mesa, započeli pripovijedati. Prigušeni bi glasovi brzo umukli čim bi koji komad žurno strpali u vreću.

Nolan je mirno i temeljito čistio kola. Zažali što ne može vidjeti lica pobunjenika kad budu ugledali prazna kola.

Na žalost, stvar se odvijala drugačije.

Pokraj kola začuše se glasovi dviju žena. Jim se ukoči. Brzo vrati paket koji je upravo dohvatio i maši se kolta. Glasovi su se približavali. Osjećao je kako mu srce udara.

Iznenada se raskrili platno na drugoj strani kola, neka se žena okrene smijući se i ugleda Nolana. Vrisne zaprepastena i pobjegne iz kola. Jim je nije mogao spriječiti.

Jim iskoči iz kola i dugačkim koracima pretrči preko polja smatrajući da mu je bijeg jedini spas. Iza njega bježali su vojnici.

— Odbacite vreće! — poviče im, no oni očito nisu na to ni pomišljali. Iza njih se začas začuše povici i odjekne pucnjava iz pištolja, koji srećom nisu pogodili cilj.

Sad su i slijeva nadirali Južnjaci i presjekli Nolanu put. Začas je bio okružen neprijateljima i stane se očajnički boriti.

Znao je da je gotov ako ga dohvate. Nikad više neće vidjeti Violetu, za kojom je i te kako žudio.

Jednom od progonitelja zada tako snažan udarac u trbuh da se ovaj jaučući presavije na zemlji. Za dlaku izbjegne nož od drugoga, uhvati ga za ruku i iskrene je.

Munjevitom brzinom šakama dohvati bradu trećega. Tada potegne kolt i opali.

Sva trojica padoše na zemlju. Put je bio slobodan i Jim pojuri spašavajući život. Stigao je i do straže, koja je još bila vezana i neopasna. No, iza sebe začuje topot konja.

Utvrdi više nije daleko, ali je nemoguće stići tamo prije jaha-

ča. Dah mu je ubrzan, a ni noge više ne osjeća. Trči što brže može.

U to prozuje meci.

Imaju me, pomisli. Ili još ne?!

Ugleda neki grm i izgubi se u njemu kao da ga je zemlja progutala. Dogalopiraše petorica, šestorica jahača. Zagrmi kolt. Dva se konja zaustave. A onda... yatra iz utvrde! Na jahače se osu prava salva iz oružja i oni se hitno okrenu i pojure natrag u logor.

Gdje je podoficir, gdje su vojnici? – Nolan zaprepašten utvrdi da se vraća bez njih. Znao je što je tome razlog: nisu se htjeli riješiti punih vreća...

– Prokleta svinjarija! – reče Nolan dok izvještava pukovnika.

Ovaj zabrinuto kimne glavom. Ne samo što je pothvat propao nego su i ljudi izgubljeni.

Drugog jutra pred njima se ukaže stravičan prizor.

Puni užasa ugledaše glave narednika i vojnika nataknete na duge kolce. Lica su im bila iscerena od straha, a kosa im je vijorila na vjetru.

– Najstrašnije je od svega – rekao je Nolan – da sam ja te ljude poveo u smrt.

Violeta mu odmakne pramen kose s čela.

– Oh, Jime, kak to možeš reći. Ti si dobro mislio, htio si nam svima pomoći. To je bila pustolovina koju je vodio zao duh.

Ali slika odsječenih glava danima je lebdjela pred njegovim očima.

– Pretpostavljam da ih je prošla volja za krađom živežnih

namirnica – rekao je Fernandoux kad je dao naredbu da se izlože odsječene glave.

Imao je pravo, jer se u utvrdi više o tome nije razgovaralo. Glad je bivala sve veća što su porcije bile manje, no nitko više nije htio ići po živežne namirnice.

+ + +

Žrtava rata bilo je i među Južnjacima. Što je front odmićao sjevernije, trebalo je to više vojnika, pa su uskoro obojeni, koji su ostajali na imanjima, premašili broj bijelaca.

Taj je nesrazmjer osobito upadao u oči na Grillotteovoj farmi, kojom su upravljali Grillotteova žena i jedini preostali nadglednik Aubry, omrznuti gonič robota. Grillotteova žena nije mogla a da ne zapazi kako joj Crnci sve manje iskazuje dužno poštovanje.

To je bivalo sve očividnije i ona se sve manje usuđivala kazniti neposlušne. Dok je još Grillotte bio na farmi ona se osjećala sigurnom i kažnjavala je crnu poslužu za svaku sitnicu. No sad se stanje izmijenilo, pa se sa strahom pitala što bi se dogodilo kad bi robovima palo na um da otvoreno iskažu neprijateljstvo.

– Ezechiel, Ezechiiiiiel! – tako je često odjekivao pun nestrpljenja njen kreštavi glas.

No Ezechiel, koji je kao i većina njegove crne braće bio kršten biblijskim imenom, imao je očito pametnijeg posla nego da sluša bijelu gospodaricu. On se trenutačno nalazio u šupi s ostalim crncima s Grillotteove plantaže i slušao vatreni govor

jednoga crnog muškarca što je stajao na improviziranom podiju.

— Došlo je vrijeme — rekao je muškarac — da se osvetimo svima koji su nam nanijeli zlo. Odbacit ćemo lance ropstva. Nećemo više dopustiti da se s nama postupa kao sa stokom.

Oči su mu iskočile iz duplje od uzbuđenja, koje je zahvatilo i ostale crnce.

— Veliki bijeli čovjek u Washingtonu kaže da se naoružamo i potjeramo dovraga zle ljude! Crni ljudi moraju osluškiivati zvuk bubnja! Čim odjeknu bubnjevi, kucnuo je čas! Zauzet ćemo šerifovu kuću i poubijati bijelce!

*

Kad je prvi put začuo udarce bubnja, šerif Picozza se zamislio. Pojma nije imao što znači taj prigušen ritam, no nagoni je shvatio da ne govori ništa dobro.

Odnekud se bubanj prigušeno oglasio, a izgledalo je kao da mu zvuk silazi s neba ili da niče izravno iz zemlje. Bijelce je izpunjavalo zebnjom, a crnci su na njegov zvuk prekidali posao, stezali čeljusti i stajali mirno.

S prozora se šerifu Picozzi pružao dobar pregled na ulicu. Vidio je kako na zvuk bubnja crnci primiču glave jedan drugome.

A kad se slučajno okrenuo i pogledao zatvorsku ćeliju, zaprepašteno opazi izraz lica odbjeglog roba, koji je jučer uhvaćen i doveden ovamo. Crnac je tako čvrsto stezao rešetke, kao da je u stanju svinuti željezo.

— Hej, nigeru — obrati se zarobljeniku — što vam je to? Saberite se i reci mi što znače ovi bubnjevi?

— Tom ne zna — preplašeno odgovori crnac.

— Ne zna? — Ti to točno znaš, ti crna svinjo! Samo nećeš odati! Znam ja da vam sad padaju čudne ideje na um! No pripazite! Metak je brzo u želucu, a sad osobito brzo!

— Tom ne zna — promuca crnac još jednom.

Šerif mu šuteći okrene leđa.

Bubnjevi su i dalje prigušeno odjekivali.

Bilo je veselo u krčmi u New Monique. Slavile su se pobjede južnjačke vojske i muškarci za stolovima su se opijali.

— Halo, šerife, dodite i pijte s nama — povikao je Aubry, koji je takvim slavljima neizostavno prisustvovao.

— Baš vam je potrebno da se napijete — ljutito će Picozza. — Bolje bi bilo da širom otvorite oči. Kažem vam da je nešto u zraku.

— Dakako, vijest da je pao Washington — netko se našali. Smijali su se toj otrcanoj šali.

— Nemam ništa protiv naših na bojnopolju, ali Washington je daleko. A u međuvremenu se nešto muti ovdje u Louisiani.

— Kao da prizivate nesreću tamo gdje je nema, šerife.

— Prizivam? Vjerojatno ćemo se svi mi i te kako začuditi događajima koji će uslijediti. Dogodit će se još prije nego što bi nam bilo drago. Evo, čujete li bubnjeve?

Ponovo se začuje sablasno odjekivanje bubnjeva.

— Hik, previše sam popio, pa mi u glavi ječi. Ne mogu razabrati bubnjeve — nasmije se jedan od sugovornika za šerifovim stolom.

Šerif im se ljutito obrati:

— Ne može vam se ništa reći, ali svejedno vam kažem: pripazite na crnce! Neka mi nitko ne dođe i zavapi da mu je prerezan grkljan! Na vrijeme sam vas upozorio!

Ljudi za stolom zaprepašteno ušute.

— Pa što vam je, šerife? — upita jedan.

— Što mi je?! Imam nos, prokleti nos, koji ima prokleti običaj da prvo onjuši tamo gdje počinje zaudarati.

— Crnci se ne usuđuju ni da iziđu pred svoje kolibe, šerife! Pogotovo sad kad naše trupe pobjeđuju!

— Pa to vi valjda bolje znate od mene. Onda: živjeli i prijatno! —

Zamišljen i zabrinut vrati se u ured. Nigdje da mu upozorenja padnu na plodno tlo. Čini se da je većina farmera opijena vijestima koje govore o pobjedama, što im poput naočnjaka na očima konja priječe da gledaju lijevo i desno.

Bili su omamljeni pobjedama i nisu mu vjerovali već su ga ismijavali.

A šerif Picozza otvorenih je očiju gledao kako se kraj primiče.

— Aaaaah! —

Farmerovom kućom odjekne stravičan krik...

Grillotteova žena nije imala dubok san, a pogotovo sad kad su je napustili muž i kći. Izne-

nada se probudila kad je zraka Mjeseca obasjala sobu i osvjetlila tamnu sjenku pred prozorom. Nešto bljesnu i ona prepoznaje nož. Odmah zatim prozor se otvori i tamna sjenka klizne u sobu.

Grillotteova je žena zurila prestravljeno u zastrašujuću priliku. Htjede povikati, no glas joj ne izlazi iz grla. Ali sad, kad se čovjek u mraku približio i podigao nož na udarac, ona zahropće: — Aaaaah! —

To je bilo posljednje što je rekla. Ona, koja je za života bila tako okretna jezika, u času smrti nije uspjela ništa drugo prozboriti.

Crnac zastane pred lešom. Često je u mislima vidio nož u njenom srcu ili srcu njenog muža. No sad kad je taj trenutak zaista došao i Grillotteova je žena mrtva ležala pred njim, bio je razočaran. Ubivši je, nije osjetio nikakvo olakšanje.

I kod Aubryja se te noći pojavio sotona i to ne da ga razonodi već da ga baci u pakao u kojem ga je čekao već dugo dobro zagrijan kotao.

I dok je Aubry, još omamljen od alkohola i napola pri svijesti, umirao, zaključio je još da je šerif New Moniquea ipak pametniji nego što je on to za života smatrao.

Šerif Gerard je »slučajno« ostavio otključanu zatvorsku ćeliju i »zaboravio« zaključati vrata ureda. Vidjevši da je zatvorenik imao petlje da pobjegne, odahnuo je.

— Sretan put, crni dečko — zaželi bjeguncu — ti mi ovdje nisi potreban.

Zatim krene da se pripremi na obranu i zabarikadira se u kuću.

— Mene neće uloviti — mrmlja je pri tom.

Smračilo se je. Začuje se topot kopita, što ga nimalo ne iznaniči, i pomoćni šerif nahrupi u sobu i zavapi:

— Zaboga, šerife — zaključajte vrata, zabarikadirajmo se — dolaze!

Šerif Gerard nije ništa pitao. Znao je na koga se to odnosi.

Na Louisovim leđima ugleda ranu od metka. Ipak ga bezobzirno odgurne od vrata, do kojih dogura težak, hrastov stol i jednim ga pokretom okrene tako da se cijelom površinom naslanja na vrata. Tek onda se pobrine za ranjenika.

— Zakračunao sam vrata i podmetnuo stol — rekao je. — Zasad smo sigurni, Louis. No bojim se da to neće potrajati.

— Grillotteovo imanje gori. Čini se da su ubijeni stara i nadzornik Aubry — procijedi Louis. — Crnci se okupljaju i napadaju farme.

— Budite mirni da vas povežem — reče Gerard i stane mu zamatati ranu.

— Crncima je od džina i viskija brže kolala krv u žilama. Doteturali su do zgrade u kojoj je šerif Gerard očekivao početak kraja.

Nekoliko punih boca odbiše se od drvenog zida, a zatim praskne staklo na prozoru. Šerif zapuca.

— U stupici smo, Louis — rekao je Picozza stisnutih usana.

Ranjenik prostenja, uspravi se i otetura do prozora.

Neočekivani je otpor razdražio robove. Pred kućom su u krvi ležala dva crnca.

Šerif ugasi petrolejku i ostanu u mračnoj kući. Na mjesecini su se ocrtavali likovi napadača pred zgradom.

— Ovaj je dobio svoje — prodahće šerif i ponovo napuni revolver — evo, ni taj mi više neće doći!

U žaru borbe nije ni opazio da se soba ispunila dimom. Napad kašlja prisili ga da ostavi oružje.

— Louis, Louis! Gdje ste, Louis? — poviče u tamu. Nitko mu ne odgovori.

Tapkao je kroz mrak dotičući namještaj dok nije nabasao na nepomično tijelo pomoćnog šerifa. Nov ga napad kašlja natjera da se zamisli. Louisu više nije bilo pomoći.

Zadrži dah i oslušne. Izvana su dopirali povici pijanih crnaca, a odozgo pucketanje i praskanje vatre. Krov je bio u plamenu!

Šerif se počne znojiti. Htjeli su ga ugušiti dimom. Ako se pokuša spasiti bijegom, dočekaće ga nož. A unutra će izgorjeti.

Greda što je tinjala iznad njegove glave sruši se uz tresak i plamen tik pred Gerarda. Vatra se rasplamsa na sve strane. I na tavanu širio se plamen.

— Ne, ne! — poviče šerif. Izgubio je živce. Znao je da će se to dogoditi.

Uzeo je kolt, prislonio ga na sljepočnicu i okinuo.

— Brzo, na konje, ovdje smo prokockali priliku!

Na obali Hurley Creeka, nedaleko od mjesta na kojem je mučki skončao Jeremy, dva-

naestorica muškaraca u kapuljačama Ku-Klux-Klana očekivala su glasnika. Jahač u crnom dojurio je u galopu i doviknuo im neka odjašu.

— New Monique je u rukama crnaca! — rekao je bez daha — ne preostaje nam ništa drugo nego da spašavamo goli život! Sakrijte proklete kapuljače, jer ako nas crnci u njima ugledaju, gotovi smo!

Kapuljače na to odlete u rijeku, čiji ih tok povuče nizvodno. Nisu imali vremena ni da ih s tugom pogledaju. Potjerali su konje u vodu i sretno stigli na drugu obalu.

Pojuriše prema sjeveru kao da ih sami vragovi gone.

Nakon četvrt sata začuše iza sebe topot kopita.

— Crnci su nam za petama — zaključi jedan od Ku-Klux-Klanovaca. — Moramo stići do one uzvisine!

Ovamo su stigli s malom prednošću i pronašli mjesto s kojeg su se mogli dobro braniti.

— Hej, hej! — začuše se glasni povici crnaca.

— Evo ih, dolaze! Paljbu na njih!

Opališe iz revolvera, Jedan od jahača se presavije u sedlu.

Crnci su prilazili sve bliže i ne obazirući se na metke iz pištolja Ku-Klux-Klanovaca kretali k njima.

Bijelci se vičući dadoše u bijeg. Nisu stigli daleko jer su ih crnci, osnaženi u teškom radu, začas uhvatili. Želja za ubijanjem čitala im se u očima.

Počela je borba prsa o prsa. Ovaj put su crnci bili nadmoćniji i uskoro su svi pripadnici

Ku-Klux-Klana ležali nepomično na zemlji.

Daščući i drščući od bijesa, crnci ponovo zajašu i odjašu iz doline.

Mjesec je visoko obasjavao mjesto pokolja. Iz trave odjekne bolan jauk.

Boulanger, jedan od Ku-Klux-Klanovaca, bio je još živ. Krv mu je tekla iz rane i hvatala ga je nesvjestica.

— Tako mi svega — promrm-lja — samo što dalje odavde!

Teturajući krene odatle.

Dva sata poslije na njega nabasao jahač. I njemu se žurilo što dalje od Hurley Creeka. U ovoj je noći, zbog pobune robova, ostao bez kuće i imanja.

Ugledavši tijelo onesviješćenog pred sobom, zaustavi konja.

— Prokletstvo — opsuje ocijenivši da je nabasao na mrtvaca.

S usana ranjenika ote se tih uzvik.

— Oh, vode!

Od zaprepaštenja farmera prodoše trnci.

— Hej, susjede — reče i prinese bocu usnama ranjenika. — Nemam vode, ali mislim da vam neće škoditi ni viski. Pijte!

Piće je oživjelo Boulangeru. Otvori malo oči i promrlja: — Proklete crnje!

— Da, crnje — odvrati mu ovaj povlađujući i osjeti naklonost prema ranjeniku. — I ja sam ostao bez kuće i imanja. Taj nezahvalni ološ! Vlastiti su mi ljudi zapalili krov nad glavom. Dodite, družo, na moga konja. Do Fernandou nije više daleko. Taj će sa svojim ljudima održati crncima dobru bukvicu!

Pomogne Ku-Klux-Klanovcu da se popne na konja, pa zajaše iza njega.

Ogleda se da vidi da li ih tko slijedi i podbode konja.

— Šta li će na ovo reći Fernandoux? — promrmlja i krene kasom.

Za sve te događaje nisu znali u Fort Richardsonu. Nisu znali ni za ustanak robova, niti da njihov neprijatelj doživljava prve poraze.

— Palo je mnogo oficira. Nema više ni Atkinsa, ni MacCaireya, ni Beeryja — ojađeno je rekao pukovnik Roberts.

No Jim Nolan nije samo zbog toga postao povjerenik starog radnika.

— I ljudi u utvrđi ima sve manje.

— Ionako ne bismo imali dovoljno hrane za sve — odvratila Nolan puneći lulu. — Zbog pomanjkanja hrane strijeljali smo zarobljene pripadnike Ku-Klux-Klana. Steže se obruč oko nas.

— Dok pušim, zaboravljam da mi je prazan želudac — objasni Nolan pušeći. — Kad ste gladni, trebali biste pušiti, pukovniče.

Pukovnik je nemirno koračao prostorijom.

— Prokleta svinjarija! Mirno sjediti i čekati dok ne skapamo od gladi! Nolane, može li vaša Violeta još uopće stajati na nogama?

Nolan se blijedo nasmiješi.

— Dolje je kod ranjenika — reče. — Ali mislim da ovako još dugo ne možemo.

— Moramo! — poviče komandant. — Moramo držati utvrdu!

To nam je dužnost!

— Naravno — odvratila Nolan grozničava pogleda — dužnost nam je da ovdje crknemo od gladi!

Fernandoux je sazvao sastanak svojih vođa. Njegov izraz lica odavao je svima da ima plan za napad.

— Jeste li kad vidjeli ljude kako lete? — upitao je i podmuklo se osmjehujući pogledao ljude oko sebe.

— Jesmo — odgovorio je Grillothe — onda kad nam se razletio top.

Grillothe odmah zažali što dira u tu bolnu točku. No morao se začuditi kad je komandant na to smješkajući se odvratio:

— Točno to i mislim. I smatram da smo dužni uzvratiti pukovniku Robertsu.

— Da, ali kako? — upitaše ljudi.

— Tako da im svima pomognemo da odlete u zrak.

Fernandoux izloži paklenski plan. Ovaj put su svi bili složni da mora uspjeti.

Radili su već dva dana. Rovali su poput krtica i noću iznosili zemlju.

— Uopće više ne spavamo — prigovori jedan koji je kopao u tunelu.

— Jest. Rov je zacijelo već stigao do palisada!

— Ne brbljaj već kopaj! — naredila Grillothe.

— Kopaj i ti! — dobije odgovor.

— Svatko može komandirati!

— Začepi gubicu! Misliš da meni nije isto tako dosta tog plesa? Radije bih bio kod kuće u svom krevetu. Kopajte, kažem vam. Fernandoux je nestrpljiv

da vidi pukovnika u zraku. Time će i ova priča biti završena.

Bez prestanka ih je tjerao da rade, a oni su kopali i kopali dan i noć. Rov pod zemljom postajao je sve dublji i bliži Fort Richardsonu.

— Kad sam se danas probudila — rekla je Violeta Jimu, dok su joj oči obrubljene dubokim podočnjacima — učinilo mi se kao da ležim u lijesu... Zidovi su bili tamni i pritiskali me. Iz daljine je dopiralo jaukanje ranjenika i činilo mi se kao da čujem jecanje.

— Prestani, djevojko — ljutito će Nolan — kakve su to lude misli! Nisi mrtva, živa si! Ne smiješ na to misliti!

— Čeka nas tužan kraj, Jime — tiho će Violeta.

I dok je Jim krenuo gore, ona krene ranjenicima u podrum.

Sagne se nad ležaj jednog bolesnika i položi mu na grozničavo čelo vlažan rupčić.

— Gospodice Violeta — prošapta ranjenik — čujete li?

— Noću se pogotovo čuje, stružu i kopaju, stružu i kopaju, neprestano... crvi... Crvi su to, gospodice! Gladni su kao i ja!

— Hawkens — promrmlja zaprepašteno Violeta — ne smijete tako govoriti!

— Zar ne čujete, gospodice? — začuđeno je zapita Hawkens širom otvorenih očiju.

— Ne čujem — umiruje ga Violeta. — Vi imate groznicu.

— Ne, ne, sve su bliže, gospodice Violeta, kad vam kažem! Slušajte: uskoro će biti ovdje da nas sve pojedu, zajedno s kožom i kosom!

— Prestanite! — poviče djevojka i prekrije lice rukama.

Stakleni pogled pojavi se u očima bolesnika. Violeta problijeđi.

Osjeti da će se onesvijestiti i potrči iz prostorije van, na sunce.

No sljedeće noći i ona začuje čudne zvukove... Ležala je otvorenih očiju i zaprepaštena osluškivala grebanje, struganje i kopanje, koje je podsjećalo na kopanje raka. A to su doista i bili grobari.

Probudi Liddy, koja je ležala kraj nje.

— Što biti, gospodice?

— Tiho, Liddy, čuješ li?

Liddy napeto osluhne.

— Oh, gospodice Violeta — napokon reče — to zli dusi! Oh, gospodice Violeta, uspinju se iz pakla i hoće nas progutati, cijele! Oh, moj jadni mali Tom!

Stisne uza se maloga crnog dječčića. Zubi joj cvokoću od straha.

— No Violeta ne vjeruje u zle duhove.

— Dakle. Hawkens je ipak imao pravo — promrmlja i stane grozničavo razmišljati. — Liddy, mislim da to nisu nikakvi zli dusi. Moramo to javiti pukovniku.

Noć je bila hladna. Vojnici su bili na svojim mjestima.

— Gdje je pukovnik? — upita Violeta prvoga kojeg je srela.

— Nisam ga vidio, gospodice. Vjerojatno je u patroli. Ovo je neka prokleta neugodna noć.

Pronašla je pukovnika kako nadgleda popravak dijela porušenih palisada.

— Pukovniče — žurno započne — dodite brzo, bojim se da se sprema nešto užasno!

– Što to? – upita pukovnik.
– Bojim se da kopaju tunel!
– Tunel? – Bilo je očito da joj ne vjeruje, ali ipak krene za njom i uđe u spavaonicu. I uz hrkanje dopre do njega zvuk.

– Do stotinu vragova! – izmakne mu se – do vraga!

– Čini se da na taj način ka-
ne ući – reče Violeta.

– Ili nas tako namjeravaju dignuti u zrak. I jedno i drugo je loše po nas. Prokleti ološ!

– Oh, pukovniče, što da radi-
mo?

Iza njih se pojavio Jim Nolan i umiješao se u razgovor.

– Proklet bio ako mi sami ne postavimo dinamit i ne razruši-
mo rov ako ne može drugačije!

– Možda možemo pobjeći kroz rov? – dršćući upita Vio-
leta.

– Pobjeći?!

Pukovnik se razbjesni ali ga Nolan smiri.

– To je potpuno nemoguće. Rov je pun tih prokletih »crva«
i vodi sigurno ravno u neprija-
teljski logor.

Violeta osjeti da je kucnuo odlučujući čas. I zaista! Neu-
godni šumovi odjednom presta-
doše.

Pukovnik se trgne.

– Probudite se! – poviče iz
sve snage. – Bježite odavde, br-
zo!

Spavači se probude. Pukov-
nik im nije dao vremena ni da
se začuđeno ogledaju.

– Hoćete li ostati na barutu?
– vikne. – Hoćete li da vas
raznese u tisuće komada?!

To naravno nitko nije htio i
začas su svi živnuli.

– Brzo, ranjenike iz podru-
ma! – naređivao je Roberts.

Nolan začuđeno zapazi da
stari ratnik ni u ovoj situaciji
nije izgubio glavu.

Ranjenici su stenjali i jaukali
pri prenošenju bez obzira. Na-
jvećom brzinom su ih premje-
stili u pokrajnu zgradu blizu
ograde, izvan opasnog područ-
ja.

Kako nisu znali gdje je po-
stavljen eksploziv, sva se posa-
da utvrde preselila iz opasnog
područja u zgradu postrance
od glavne, koja se nalazila po-
dalje od rova. Dotad je služila
za odlaganje alata.

Selidba je još bila u punom
jeku kad je odjeknula eksplozi-
ja, iz glavne zgrade prosukljao
visoki plamen i glineni se zido-
vi razletjeli na sve strane.

Začuse se krici.

U zemlji je odjekivala eksplo-
zija i zvuk joj se nije utišao prije
nego što je izbila i druga eks-
plozija.

Začuse se zlobni uzvici odo-
bravanja izvan utvrde. Fernan-
doux i njegovi pomoćnici su tri-
jumfirali. Roberts zaključio da će
odmah krenuti u napad kako bi
onemogućili obranu preživjelih.

Dio utvrde gorio je snažnim
plamenom. Iz spremišta muni-
cije iskre su vrcale na sve stra-
ne. Zemlja je odjekivala pod ko-
pitima konja koji su se približa-
vali.

Na napadače se osula paljba
iz svega oružja. Neki poskakaše
naglavce s konja, drugi potjera-
še konje u bijeg, zaplašeni puc-
njavom.

Violeta je Nolanu punila oru-
žje. Čim bi ispraznio revolver,
dobio bi pun. Sad je bilo važno
da se gađa brzo i točno.

– Precizno gađajte, momci!
– vikao je Roberts. – Izdržite još malo!

Lice mu je obasjavala vatra iz utvrde. Nemirni plamičci plesali su po njegovim borama i ožiljcima. Sličio je na demona.

Jim Nolan ga pogleda i obuzme ga oduševljenje.

– Hura za Roberts! – poviče.

– Hura za Lincolna! – poviče pukovnik.

Sve ih obuzme žar borbe.

A ipak, znali su da ne mogu pobijediti jer je neprijatelj znatno premoćan.

Trenutačno su otjerali jahače pa je nastupila mala stanka. No ta je tišina podsjećala na tišinu pred buru.

– Pukovniče, preostalo je još malo municije – dojavu mu.

– Dobro – progunda Roberts – onda nam je kucnuo posljednji čas. Borit ćemo se i umrijeti.

Nolan proviri kroz puškarnicu i prvi ugleda Fernandouxove ljude kako im se šuljajući primiču. Pužuci gurali su pred sobom puške. Ovaj put su bili bez konja.

– Pukovniče, ponovo dolaze – javi Jim.

Južnjaci su puzali u dugoj razvučenoj koloni. Ruševine zgrada pružale su im dobru zaštitu.

Među njima se nalazio i Grillothe sa svojom skupinom. Namjeravali su srušiti zadnju obrambenu tvrđavu pukovnika Roberts.

Misli su mu se stalno vraćale Violeti. Bio je svjedok strahovite eksplozije, gledao je leševe ljudi raznesenih dinamitom i mislio

kako je i sâm pridonio tom razaranju.

Grillothe nije znao da li mu je kći u ruševinama ili je među malobrojnima koji su se uspjeli spasiti bijegom u zgradu. Gledao je zamračenu zgradu. Već neko vrijeme odatle nije nitko pucao i farmer je pretpostavljao što je tome razlog. Pomisli kako će se sad boriti za goli život.

– Ako je mrtva – promrmlja – kriv sam za smrt svoga vlastitog djeteta. A ako ju je sudbina očuvala na životu, učinit ću sve da je spasim.

Straga se začu naredba za napad. Grillothe skoči i pojuri sa svojim ljudima prema zgradi. Meci su mu fijukali oko glave.

– Pa to je otac! – promuca Violeta, koja ga je prepoznala kroz puškarnicu. – Moj bože, ovo je kraj!

Odnekud se odjednom začuje zvuk trube. S boka nahrupiše jahači i odjeknu pucnji.

– Konjica! – poviče Roberts oduševljeno. – Konjica iz Lawson Pointa!

– Hura! Hura za Lincolna!

Ljudi u zgradi stadoše se grliti. U tom trenu ugleda Violeta kako joj otac posrće i pada.

– Violeta! – dovikne Jim, no nije je mogao više zadržati.

– Pusti me! – odvrati mu, odgurne gredu s vrata i izjuri napolje u borbu koja bjesni punom snagom.

Jim Nolan krene za njom ne gledajući ni lijevo ni desno. Meci mu prozuje kraj glave. Violetu gotovo pregazi neki konj.

Stigla je do Grillothea. Jim ga podigne na ramena i noseći ga

pojuri natrag u kuću. Violeta ih je slijedila.

— Hajdemo van, nećemo se tu valjda sakriti, još smo živi! — vikao je Roberts.

Svi pojure van. U metežu borbe pukovnik se susretne s jahačem u podčrpanoj uniformi visokog čina. Njih dvojica se pogledaše.

— Pukovnik Roberts? — upita stranac.

— Da, taj sam. A vi?

— Major Atkinson, druga konjička divizija iz Lawson Pointa.

— Došli ste na vrijeme — reče Roberts i pruži mu ruku. Nastaviše borbom rame uz rame.

Južnjaci su bjesomučno stali bježati. No kamo god krenuli, životi im nisu bili sigurni. Pobunjeni crnci, koji su slijedili jednu skupinu pripadnika Ku-Klux-Klana, nabasali su u pozadini borbe na njih i doveli ratnu pometnju do vrhunca.

Ta je noć donijela potpuni poraz snagama Fernandouxa i pobjedu Fort Richardsonu. Poginule je glave Fernandoux kao zarobljenik ušao u utvrdu, u koju je kanio ući kao pobjednik.

Stari je Grillotte bio na samrti. Bio je pogoden u leđa.

— Nolane — reče slabašno — odnosio sam se prema vama cijeli život kao prema propalici. Znam da to nije lijepo od mene. No nešto sam i naučio. Mislim da imate pravo što tvrdite da su i crnci ljudi kao mi.

Malo ste se kasno toga sjetili, Grillotte — rekao je Nolan kad je farmer zašutio — no budite bez brige, sve vam opraštam zbog Violete, koju volim.

Violeta je držala Jima za ruku. Oboje su tako sjedili kraj

umirućeg. Stari je farmer to vidio pa kimnuo.

— Dobar ste vi momak, Nolane. Ne bih mogao naći boljeg zeta. Preuzmite i moju farmu. Neka crncima bude bolje nego što im je bilo kod starog Grillottea. — Riječi su mu s mukom silazile s usana.

— Ne smiješ toliko govoriti, oče — reče Violeta.

Na to stari odmahne glavom.

— Još malo pa sam gotov i što se mora reći, reći ću. Majka ti je mrtva, Violeto. Robovi su se pobunili. Danas sam to doznao od jednog Ku-Klux-Klanovca iz našeg mjesta, koji je ovamo pobjegao. A i ja ću uskoro umrijeti. Ostaje ti još samo Jim. Budi mu dobra žena, Violeto, zaslužio je to. Ponovo sagradite farmu. Pred vama je... sretna budućnost...

Na Grillotteovu licu lebdio je zadovoljan izraz kad je zauvijek sklopio oči.

Zajedno s majorom Aktinsonom pukovnik je Roberts imao smotru trupa. U čast mrtvih heroja odjeknule su tri salve nad bojnim poljem.

A onda se Roberts rukovao s Jimom Nolanom i ženom mu Violetom.

— Zapadu su potrebni ljudi poput vas, Nolane — srdačno reče. — Sigurno još dugo nećete zaboraviti dane u utvrdi smrti. No vi vrlo dobro znate, Nolane, za što ste se borili. Idite kući sa svojom mladom ženom i ne zaboravite starog pukovnika Roberta. Mogli biste svratiti k meni dok vaša žena očekuje nešto maleno. Rado bih bio kum vašem dječaku, pa, i ako bude djevojčica.

– Hvala vam, pukovniče. Ne zaboravite čestitati Samu i Liddy. I oni su se vjenčali.

– Naravno – reče pukovnik i rukuje se s crncem. – A ako se i kod vas nešto zaljulja u kolijevci, bit će to slobodan građanin Sjedinjenih Država.

Oprostili su se i od Elliota, koji je dojahao s konjicom iz Lawson Pointa i koji je sad napokon

dočekao da primi dugo željeno napredovanje. Oprostili su se i od drugih, koji su im postali dragi.

Jim veselo zafićuka odlazeći s Violetom, Liddy, Samom, malim Tomom i vjernim Jeronimom iz razrušene utvrde. Krenuli su kući, k širokim poljima pamuka na Hurley Creeku.

KRAJ

Chris Clayton

DOLAZI GOSPODIN HAYES

– Tata, tata! Dolazi gospodin Hayes sa svojim jahačima! – zadihani dvanaestogodišnjak upao je u veliku prostoriju čvrste brvnare koja je predstavljala središte i jedinu pravu zgradu malog ranča.

Mlada žena zaposlena oko štednjaka odmah posegnu za dvogodišnjim djetetom i steže ga u zaštitnički naručaj. Njezin muž polako odgurnu šalicu kave i ustade, bez žurbe, da još više ne uzbudi ženu i dijete.

– Kapa, Jamese! – upozori sina.

– Kad ulaziš u kuću, uvijek skini kapu.

– Ali gospodin Hayes, tata...

– Gospodin Hayes opet nešto želi kupiti od nas – reče James Gordon stariji i dohvati dvocijevku velikog kalibra koja je uvijek bila napunjena krupnom sačmom – a ja prodajem samo olovo.

Nije očekivao napad pa polako izade iz kuće. Skupina jahača zaustavila je oznojene konje nasred dvorišta. Njihov vonj privukao je muhe pa su se životinje nervozno trzale, udarale nogama i repovima i njuškale za vodom. Hayes, koji se i rastom i odjećom isticao među gotovo bijedno odjevenim kaubojima, odglumi nešto nalik na oduševljeni smiješak.

– 'dan, Gordone! Hoćete li me pozvati da sjašem?

– Neću.

Rančer zagriže donju usnu. Bio je bogat, ponekad nasilan, ali i čovjek koji se ponosio svojim poštenjem i dosljednošću, pa mu taj odgovor natjera krv u obraze. Iza njegovih leđa kauboји su značajno kašljucali i otpuhivali, a to ga nije moglo primiriti.

– Moja ponuda će vas zanimati, Gordone. Nudim vam dvije tisuće za ranč i osam dolara po grlu.

– To je poštena cijena, Hayese – prizna Gordon – ali ponuda me ne zanima.

Rančer se nagnu naprijed, na vrat konja, kao da se želi približiti sugovorniku.

– Slušajte, Gordone, vama je svejedno. Za taj novac možete kupiti veći i bolji ranč od ovoga. Ja ne mogu odavde... imam stotine hektara, tisuće grla, zgrade, korale, granične brvnare...

– Znam, Hayese, znam. Imate sve osim ovog jakog izvora koji nikad ne presuše, a nalazi se na mojoj zemlji. Ali voda ionako prelazi na vaš teren i nikad nećete ostati bez nje.

– Možda neću, a možda i hoću. Vama mogu vjerovati da je nećete skrenuti, otrovati i zagaditi pa onda naplaćivati. Ali što ako prodajte...

– Nikada, Hayese. Ni vama ni bilo kome. Ostajem ovdje.

– Ako povisim...

Gordon podiže pušku i zapne okidače:

– Odlazite – reče tiho, bezbojnim glasom.

Hayesa napusti strpljenje:

– Nudio sam ti više nego što sve to vrijedi. Povlačim tu ponudu, ne dajem ni pare ni za zemlju ni za stoku. A doći ćeš sam i moliti me da kupim, Gordone – Hayesovo lice je potamnijelo od bijesa a šakama je grčevito stezao jabuku sedla.

Savršeno miran, Gordon ponovi:

– Zemlju ne prodajem, a stoku u ponedjeljak tjeram u Dodge.

Inače otvoreno i prostodušno lice bogatog rančera polako se iskrivilo u podrugljiv smiješak:

– U Dodge, Gordone? A kamo inače? Uostalom, bit će da nemaš ni prebijene pare kada ovako kasno namjeravaš prodavati – rančer se glasno nasmija i pljesnu rukama po koljenu tako da je životinja pod njim prestrašeno odskočila.

– Moraš prodavati, ha? Iako sada gotovo i nema kupaca. Znaš li što ću uraditi? Otjerat ću onamo nekoliko tisuća grla i nuditi ih ispod cijene. Mogu sebi dopustiti da ih poklonim i tebi upropastim svaku mogućnost da nešto zaradiš!

Gordon ga je zamišljeno promatrao. Onda upita radoznalo kao da je riječ o njegovu opstanku:

– Učinit ćeš to, Hayese? Zašto?

– Isplati mi se – odbrusi rančer.

– Prodat ćeš stoku budzašto, nećeš moći izdržavati obitelj ni mjesec-dva, a kamoli godinu dana. Otići ćeš odavde, pa ću se domoći sve zemlje i vode badava.

Okrenuo je konja i grubo ga podbo. Kauboji podigoše dva prsta do oboda šešira jer se na trijemu pojavila Ana Gordon i pojuriše za svojim poslodavcem.

– Upropastit će nas, Jameše – prošaputala je Ana Gordon, prišavši mužu i još stežući dijete u naručju.

Goveda su bila jedina sjetva i žetva, jedini izvor prihoda u tom dijelu sjevernog Teksasa.

– Pogriješio sam kada sam mu spomenuo Dodge – promrmljao je Gordon. – Čudno, nisam to čekivao od njega, činio mi se pošteniji. Anse!

– Tu sam, Jameše.

Visok, mršav kauboj zrelih godina i oštih crta lica odloži karabin na klupu i šepajući pride. Prije godinu dana, nakon mnogostrukog loma, noga mu je krivo srasla, pa je otad teško nalazio posla. Toliko je mladih i zdravih kauboja tražilo zaradu. Svoja lutanja Anse je završio na Gordonovu ranču, gdje je radio već šest mjeseci, ali samo za prva dva dobio plaću.

– Čuo si ga, Anse – reče Gordon i mahnu glavom prema oblaku prašine koji se smanjivao u daljini. – Možda će se predomisliti, ali ne vjerujem. Izbrbljao sam se, pa moramo požuriti. Koliko nam treba da pripremimo konje i okupimo stoku?

– Četiri dana.

– Skratimo to na tri. Radit ćemo i noću ako treba ali moramo krenuti prije njega. Konačno, dugujem ti plaću za četiri mjeseca.

– Ti si gazda, Jameše.

Naredna tri dana bila su napor-na ali i prekratka. Anse je pregledao i potkovao dvadesetak poludivljih konja dok je Gordon uz pomoć Jamesa i godinu dana mladeg Josepha u maloj udolini nedaleko od kuće žigosao telad i prikupljao stoku koju je namjeravao prodati. U blizini izvora trava je bila najsočnija pa su se goveda tu rado zadržavala i nije ih trebalo čuvati.

Iako još nedovoljno snažni, dječaci su pomagali, puni volje da se istaknu i budu korisni. Gordon ih je smiješeći se promatrao:

– Boje se da ih neću povesti – reče jedne večeri Anseu kada su premoreni sjedili pred kućom i pušili. Nije im jasno da bez njih ne bih mogao potjerati ni tako maleno stado kao što je naše.

– Pametni su, jaki i mnogo već znaju – kimnu Anse. – Namučit će se, ali će im to iskustvo koristiti.

Noć uoči polaska Ana Gordon nije ni legla, pakirajući najnužnije stvari za sinove i muža i razmišljajući kako će najmanje šest tjedana provesti sama s malim djetetom, nabijenom puškom nadohvat ruke i psom. Oko tri ujutro skuhala je obilan doručak i probudila dječake.

— Jamese, Josephe, jedite! — smijao se otac dječacima koji od uzbuđenja nisu mogli progutati ni zaloga. — Tko zna kada ćete opet jesti kuhanu hranu. Iskoristite priliku.

Ispio je kavu i prišao sanduku u kojem je čuvao rezervno oružje. Mlada žena pogleda ga sa strahom a dječaci s neskrivenim uzbuđenjem.

— Jamese... — počne žena, ali je čovjek ušutka podigavši ruku.

— Prije ili kasnije morat će se priviknuti na oružje, Ana. Najbolje da to bude sada. Evo, dječaci, svakome po jedan od mojih starih revolvra iz rata. Provjerite jesu li nabijeni. Igla mora ležati na praznoj komorici, to znate. Spremite ih u torbu na sedlu, nikako za pojas.

Hromi Anse odgurnu tanjur i ustade. James Gordon ga začudeno pogleda.

— Prvi put te vidim s revolverom, Anse... nisam ni znao da ga imaš.

— Zašto ga ne bih imao — nasmi-ja se kauboj — kada danas već daju oružje desetogodišnjacima?

Izašli su na natkriveni trijem, pred kojim su već prije privezali osedlane i natovarene konje. Zvijezde su tek počele blijedjeti, bilo je prilično hladno i para se dizala s konjskih sapi.

— Pazi na dječake, Jamese.

Gordon, smijući se, poljubi ženu.

— A ti čuvaj maloga... i sebe. Vratit ćemo se prije nego što shvatiš da nas nema.

Ana zagrlila mladog sina i osjetila kako se trgnuo. Shvatila je i s uzdahom se odrekla namjere da ih izljubi.

— No, da, zaboravila sam da ste od jutros muškarci — reče i promr-

si im kosu, pa dječaci brzo nabiše šešire na glave. Morala se nasmi-ati. — Hajde podite i čuvajte oca.

Uzjahali su.

— Anse, ti ćeš s konjima iza stada. James lijevo, Joseph desno, a ja ću naprijed, da potjeram bikove.

Podboli su konje i mašući na pozdrav odjurili oko kuće prema izvoru, gdje je stado još spavalo. Počevši da ostali stignu na svoja mjesta, Anse je otvorio obor i pustio konje. Ana Gordon je nepomično stajala na trijemu gledajući u plavičastu tamu praskozorja koja je sakrila jahače. Kada je topot konja zamro, do nje su stigli drugi zvuci. Otegnuto mukanje, pa još jedno, a onda cijeli zbor — jahači su dizali stado na noge.

* * *

Oko podneva, kada je čelo stada ušlo u izduženu dolinu visokih bočnih stijena, James Gordon ustade u sedlu i mašući šeširom pozove k sebi Jamesa mladeg. Dječak dojaše lakim galopom. Od ranog jutra jahao je sam na lijevom boku stada, vraćajući zalutale krave i tvrdoglavu junad. Samo je jednom zastao i počekao Ansea da bi zamijenio iscrpljenog konja.

— Jesi li umoran, momče?

— Nisam, tata. Da nema te prašine...

— Navuci maramu preko nosa i razmišljaj kako je tek onome tko jaše iza stada.

— Ne tužim se, tata.

— Znam. Zamijeni me neko vrijeme dok obidem Josepha i pošaljem Ansea ovamo da se nadiše čistog zraka.

Joseph je vrlo ozbiljno dočekao oca, pozdravivši ga s dva prsta na obodu šešira.

— Gladan, žedan, umoran? — upita Gordon.

— Žedan — reče dječak.

— Slobodno pij, uskoro stižemo do vode. Pojedi nešto od onog što ti je majka spremila, jer se nećemo zaustaviti do mraka.

Anse je od pete do glave bio prekriven sivkastom prašinom. Za razliku od ostalih služio se dugačkim kočijaškim bičem, kojim je udarao lijevo i desno izazivajući praskove poput pucnjava i tako održavao u pokretu konje i začelje stada.

— Što ćeš ti ovdje? — upitao je kada je dojahao Gordon.

— Idi na čelo — reče James. — Ja preuzimam smjenu na začelju.

— Samo ti podi tamo odakle si i došao — progunda kauboj kroz maramu. — Ja sam navikao gutati prašinu.

— Idi na čelo! — odbrusi Gordon.

— Ne zaboravi tko je ovdje gospodar. I ostavi mi taj bič.

— Pazi da ne zapleteš sam sebe. Evo...

Kasno poslije podne Anse koji je jahao ispred stada potjera konja u laki galop i iskoči iz sedla kilometar ispred čela stada. Čučnuo je, proučavajući dolinu izgaženu stotinama tisuća kopita i papaka od prolaska mnogih stada u posljednjih desetak godina. Opet je uzjahao kada su ga stigli bikovi predvodnici i odgalopirao u stranu na povišeni obronak, da bi mahanjem pozvao Jamesa.

— Sada ćeš ti voditi stado — reče kauboj dječaku. — Nastavi samo ravno kroz dolinu. Ja odoh do tvog oca da se o nečemu dogovorimo.

Anse odjaha prema začelju stada koje još nije pokazivalo znakove umora. Gordon ga dočeka smiješkom koji se jedva nazirao pod maramom što mu je prekrivala veći dio lica.

— Zamijenit ćeš konja?

— Nisam radi toga došao — odgovori Anse, jašući bok uz bok s Gordonom. — Jamese, pred nama je veliko stado, kreće se u istom smjeru.

Gordon ne odgovori odmah, tražeći i brzo odbacujući mogućnosti koje bi za njega bile povoljne.

— Hayes? — upita napokon.

— A tko drugi? Stado je bar četiri puta veće od našeg i brže.

— Što misliš, kada su krenuli?

— Što ja znam... Valjda jučer, oko podne. Što ćeš sada, Jamese. Vraćamo li se?

— Ne! — Gordon je neko vrijeme jahao pognute glave, razmišljajući. — Potjerat ćemo stado brže, negdje ćemo ih prestići.

— Gdje? — upita Anse. — Nigdje, Jamese. Moglo bi se to jedino noću, ali to ne možemo izvesti nas dvojica.

— Dječaci...

— Stado će ih pregaziti, Jamese. Hayes će biti ispred tebe sve do Dodgea, ne možeš ga prestići. Uostalom, možda je poveo dvadesetak i više jahača. Najbolje je da se vratimo, bar ćeš sačuvati stado.

— Ne, ne mogu natrag, Anse. Ako ne prodam stoku, i to dobro svršeno je s mojim stočarenjem. Imam još samo nekoliko dolara a od zlata koje sam iskopao u Kaliforniji preostalo je još nekoliko zrnaca. To sam ostavio Ani.

Jahali su šuteći, zaokupljeni neveselim mislima.

— Ipak, ovako je besmisleno — javi se kauboj nakon nekog vremena. — Sada nije sezona za prodaju. Jedva da će Hayes postići dobru cijenu, a ako je odlučio da te uništi, ništa lakše nego da snizi cijenu svojim grlima i tako ti otme i posljednjeg kupca — odmotao je užu i osvrnuo se za svježim konjem. — Izmisli nešto, Jamese, i to brzo.

Te prve večeri dječaci su zaspali istog časa kada su rasedlali konje i dovukli sedla do vatre. James i Anse su ih pokrili gunjevima, pripremili večeru i onda ih jedva nekako probudili.

— Noćas ćemo Anse i ja čuvati stado — reče im otac dok su jeli. — Od sutra ćete i vas dvojica preuzeti dio noćnog stražarenja.

Prva polovina noći pripala je Gordonu. U ponoć je probudio Ansea i zamotavši se u pokrivač legao kraj još tople hrpe pepela. A kada je u praskozorje ustao, kauboja više nigdje nije bilo.

* * *

Ana Gordon je upravo hranila dijete kad začu nečije korake na trjemu. Trgnula se, ustala, ali bilo je prekasno. Jarke suncane zrake već su bacile sjenu pridošlice pred otvorena vrata kuće, a puška je visila na drugom kraju prostorije, obješena o čavao. Zašto se pas nije javio? Računala je na upozorenje, ali bit će da je odlutao tragom neke divljači.

— Ana, gdje ste?

Anse! — žena odahnu, ali je odmah stegne u grlu. — Što se dogodilo? Što je s Jamesom i dječacima?

— Sve je u redu, ne bojte se. Čak i stoka — kauboj skinu šešir i sjedne na stolicu. — Došao sam po vaše zlato, Ana...

* * *

Spuštala se večer, druga otkako su bili na putu, kada su Gordon i njegovi sinovi zapalili vatru i pripremili jelo. Sumorno raspoloženje nije ih napuštalo još od ranog jutra, kada su otkrili Anseov naobjašnjivi nestanak. Gordon je u prvi čas pomislio da mu se nešto dogodilo, ali je ubrzo pronašao jasne tragove. Anse je odjahao sam, svojom voljom i odnio je svoje stvari.

— Večeraš, Joseph — upozori otac. — Noćas ćete zajedno probdjeti najmanje četiri sata. Nisam spavao od prethodne noći a i tada vrlo malo. Možeš gladovati i žeđati nekoliko dana, ali spavati se mora.

— Anse nije pobjegao, tata — utvrdi mladi Joseph gorljivo. — On to nikada ne bi učinio. On je najhrabriji...

— Zašto nam nije rekao da odlazi? — upita stariji James optužujući. — Mogao nas je probuditi i reći kamo ide.

Otac podiže ruku i ušutka ih.

— Bit će nam vrlo teško bez Ansea — reče umorno — ali imao je potpuno pravo da ode. Već nekoliko mjeseci nije dobio plaću, a kao što znate, može se dogoditi da ne prodamo stado.

— Tata, on ne bi... — bespomoćno počne Joseph.

— Ali mi ćemo dotjerati stado do Dodgea — nastavi Gordon. — Uz vašu pomoć mora mi to uspjeti. Prodat ćemo sva goveda i vratiti se kući s novcem i svime što nam je potrebno. Zaboravite Ansea i uzdajte se u mene i sebe same. Nas trojica možemo izaći nakraj i sa stadom i s Hayesom.

Naredni dani prošli su bez velikih događaja. Dječaci su očvrsnuli, navikli su na jednoličnu hranu i malo spavanja a mnogo su i naučili, pa im je bilo lakše obavljati naporan posao. Najteže je bilo njihovu ocu, koji je najveći dio tereta nosio sam, a pomisao na golemo Hayesovo stado koje se kretalo dvadesetak i više kilometara ispred njih nije ga ni za trenutak napuštala. Izgledao je stariji, crte lica su se produbile a oči su bile podlivene krvlju i podvučene tamnim podočnjacima.

Šestog dana putovanja Joseph, koji je jahao ispred stada, izađe na vrh jednog brežuljka i zaprepašten zauzda konja. Onda okrenu životinju i potjera je ususret stadu koje je nailazilo. Pokušao je zaustaviti čelne bikove, no oni su polako ali uporno nastavljali putem pod pritiskom stada koje je Gordon odostrag tjerao. Dječak bespomoćno uzdahnu i pojuri potkraj stada na začelje, sve dok ne ugleda oca koji je pucajući bičem tjerao posljednje životinje.

— Što ti je, Joseph? Poplašit ćeš stado!

— Tata, tata... moramo ga zaustaviti!

— Smiri se, sine.

— Pred nama je drugo stado, tata! Pomiješat će se...

— Dodi!

Obišli su stado s druge strane i usput pozvali Jamesa. Stigavši na čelo, Gordon je zavitlao dugačkim bičem. Pritiska odostraga više nije bilo, pa se sva trojica popeše na uzvišicu.

U klancu širokom jedva kilometar, oivičenom prilično strmim obroncima, nalazilo se veliko stado.

Mnoge životinje su ležale u hladu istočne stijene klanca, neke su paskle uz samu stijenu gdje trava nije bila izgažena a neke su se okupljale kraj uskog potočića koji je vijugao najnižim dijelom terena.

— Najmanje dvije tisuće grla — progovori napokon Gordon.

— Jesu li to goveda gospodina Hayesa? — upita James.

— Vjerojatno. No za nas je najveća nevolja što ne možemo naprijed. Ipak, sada nam se pruža prilika da ih pokušamo obići ako postoji drugi put između ovih brežuljaka. Potjerat ćemo stado polako natrag da ne podignemo prašinu i onda potražiti obilaznu stazu. Sidimo dok nas ne opaze.

— Ali tata — javi se Joseph — ovdje nema ljudi. Stado je napušteno.

* * *

Kada su se večer prije toga Hayes i njegovi kauboj okupili oko kuharovih kola, raspoloženje je bilo dobro. Vrijeme je bilo vedro, stoka poslušna, dvadeset ljudi više nego dovoljno da bez velikih napora vlada stadom, a jahači koji je još prethodnog dana poslan u izvidanje vratio se s viješću da ispred njih nema nikakvog stada.

Sigurnost da je prestigao Gordona oraspoločila je Hayesa. Razuzdanost i bezbrižnost njegovih mladih jahača obuzdale su i njega, pa je zaboravio na svoj autoritet i pridružio im se u šalama i podvalama. Dobrom raspoloženju pridonijela je i izvrsna večera, jer je kuhar s Hayesova ranča slovio kao najbolji u cijelom sjevernom Teksasu i mnogi rančeri su već pokušali da ga prime k sebi.

Kada je na red došla pita od suhih jabuka, jedan od jahača, koji je pošao do konja, vratio se k vatri i obavijestio:

— Netko nam dolazi u posjet, gospodaru.

Zašutjeli su i osluhnuli. Bili su ispod same stijene, gdje je i tlo bilo

kamenito, pa su jasno čuli udarce potkovanih kopita.

— Samo je jedan — reče netko. — Dolazi ovamo.

Tek kada je prišao sasvim blizu, mogli su ga dobro vidjeti.

— Dobra večer, ljudi! — reče došljak ne pokazujući namjeru da sjase.

— Gle, gle — otegnu Hayes i polako ustade — nije li nam došao u posjet jedini i glavni kauboj mog susjeda Gordona? Da nisi pogriješio put, Anse?

— Donekle — prizna kauboj. — Ako se ne protivite, pojahat ću još do kraja vašeg stada i tamo se ulogoriti za noćas.

— Nećeš — oštro će Hayes. — Nitko nepozvan, a pogotovu ti, neće se noću vrtjeti oko mog stada. Kada si već tu, bit ćeš nam na oku.

— A gdje je tvoje stado, Anse? — podrugnu se jedan od kauboj. — Ako hrama kao ti, nikada nećete stići dalje od...

— Ostavite čovjeka na miru — zapovjedi kuhar, koji je uz Hayesa bio neosporni autoritet u logoru. — Sjaši, Anse, i večeraj. Nešto je ostalo i nakon ovih proždrljivaca. Ima i kave i pite.

— To mi je drago — uzdahnu kauboj i spusti se na zemlju. — Već sam danima na suhoj hrani.

— Zar Gordon nema kuhara? — nasmija se netko.

— Pa... ja ionako ne jašem više za njega.

Ljudi oko vatre šutke su se pogledali. Znalo se da su Anse i Gordon dobri prijatelji, a i bez toga jedan kauboj koji drži do svog ugleda ne bi napustio poslodavca dok je stado u pokretu. Hayes se nakašlja i oprezno upita:

— Posvadili ste se ti i Gordon? Nije htio slušati tvoje savjete na putu?

— Nije to — otegnu Anse. — Nisam ni pošao s njim... imao sam nekog drugog posla...

Očigledno nije bio voljan objasnjavati, pa su se kauboj posvetili međusobnom zadirkivanju i kavi.

Anse je šutke i brzo jeo, a poslije toga pride Hayesu koji je malo po strani pušio. Tiho ga upita:

– Mogu li od vas dobiti nešto namirnica i municije, Hayese?

– Koliko namirnica, Anse?

– Pa... koliko mi je potrebno za dva mjeseca.

– Šališ se? Što će ti to? Uostalom, možeš dobiti graha i slanine, imamo velike rezerve. Ali čime to namjeravaš platiti?

– Ne brinite se, imam čime. A municija?

– To ne. Imam upravo toliko koliko je potrebno za ovakvo putovanje.

Anse je cijelo vrijeme govorio tiho, ali Hayes nije, pa su kauboji čuli dobar dio razgovora. Neki od njih već su se umotali u svoje gunjeve, no nijedan nije spavao kada je Hayes pošao da obide stražu a Anse se vratio do vatre.

– Trebao bih metaka kalibra četrdeset četiri – reče tiho nakon kratke šutnje.

– Koliko? – promrmlja netko – Pet-šest komada?

– Bar dvjesta.

Svi su se odjednom rasanili i posjedali.

– Što će ti? Namjeravaš li započeti rat, Anse?

– Ići ću malo u brda. Imate li metaka ili nemate?

– Reci ti nama – javi se predradnik Burke, koji je sebe smatrao vrlo lukavim – čime bi to platilo, siguran sam da nemaš ni dolara. – Ja imam četiri kutije. – reče kauboj zvan Prašnjavi. – Moj prijašnji poslodavac nije imao da mi isplati pa mi je dao stotinu metaka. Možeš ih uzeti ako platiš deset centa po komadu.

– Pristajem – reče Anse.

Ustade i rukom pozove Prašnjavog u stranu. Nešto su šaptali, Anse je kopao po džepovima a kauboj je iz torbe na sedlu izvadio četiri kartonske kutije. Ostali su uzalud prisluškivali a hinjena ravnodušnost i kaubojska čast branili su mi da otvoreno zapitaju kako teče trgo-

na. Ali kada je malo kasnije Anse spremio municiju i umotao se u pokrivač, svi su se okupili oko Prašnjavog, koji uz mnogo tajanstvenih grimasa polako otvori šaku. Na dlanu su zasvjetlucala velika, nepravilna znatna zrnca.

* * *

James Gordon stariji spusti dalekozor pošto je nekoliko minuta pomno promatrao stado.

– Nigdje živa čovjeka – kimnu.

– Imao si pravo, Josephe iz navlake na sedlu izvuče vinčesterku i ubaci metak u cijev.

– Ti, Jamese, stani ovdje i promatraj što se dolje događa. Josephe, vrati se k našem stadu. Ja ću izvidjeti o čemu je riječ, pa ako me tko napadne, vas dvojica ćete zajedno pobjeći među one stijene i odande se braniti. Jasno?

Gordonu vinčesterka nije bila potrebna. Umjesto ljudi pronašao je logor i kola s namirnicama. Tek s druge strane stada, na izlazu iz doline, ugledao je jahača. Hayesov kuhar polako je jahao amo-tamo vraćajući goveda koja su pokušavala izaći iz doline.

– Dobar dan, gospodine Gordone.

– 'dan – kimnu Gordon. – Gdje su vaši jahači? Gdje je Hayes?

– Čini se da dolazi – kuhar mahnu glavom prema otvorenoj preriji, odakle se brzo približavao jedan jahač. – Najbolje da vam on odgovori na sva pitanja.

Hayes dojaha zadihan i oznojen.

– Dobro si to izveo, Gordone – reče bez pozdrava. Onda se okrenu kuharu: – Nigdje žive duše u krugu od dvadeset kilometara.

– Ne znam o čemu govoriš, Hayese, ali nije važno. Makni to stado da mogu proći.

– Kako da ga maknem bez jahača? – prasnu Hayes. – Da nisi poslao onog svog šepavca, ne bi imao prilike vidjeti ni moju prašinu, a kamoli stado. Bio si lukav, možda isuviše, Gordone. Da, čini mi se da

si pretjerao, pa ćeš sad položiti račune.

Hayes skoči s konja i otjera ga udarcem po sapima. Zatim oslobodi omču koja je osiguravala revolver u navlaci.

Gordon ga je mirno gledao, a onda odmahnuo glavom:

– Anse me napustio prije pet dana. Ne znam ni gdje je ni što radi. Ako je netko spremio podvalu, onda si to učinio ti, Hayese, a još mi nije jasno što te snašlo.

– Silazi – procijedi Hayes.

– On govori istinu, gazda – reče kuhar, pripaljujući smotak. – Vjerujem mu da ne zna kakvu je to igru Anse zaigrao.

– Možda – otpuhnu Hayes. – Znam da si tvrdoglav, Gordone, ali ne i lažljivac... Dakle tvoj bivši kauboj Anse došao je sinoć k nama u logor. Kupio je hrane i municije...

– Kupio? Čime?

– Zlatom. Zrncima.

– Odakle mu? – oštro će Gordon.

– Što ja znam! Naravno, nije rekao da ih je iskopao i gdje. Ali moji budalasti kauboji povjerovali su da su vrlo pronicavi i jutros su se odšuljali njegovim tragom. Vijedi su da je iza sedla imao teški, dugoljasti smotak.

– Alat?

– Tako je. Noću su zavirili unutra. Ujutro su ustali kao i obično, čekali da Anse odjaše i tek tada izjavili da idu za njim. Proklete budale. Vjeruju da će se obogatiti, a ostali su bez plaće. Previjali su se od smijeha kada sam zaprijetio da im neću platiti za proteklih sedam dana. Čak i Burke, za kojeg sam mislio da bi zbog mene otišao i u vatru...

– Sigurno bi otišao, gazda – javi se kuhar. – Svi bi oni izložili život opasnosti zbog vas i stada da nema tog z... Pomutilo im je pamet.

Gordon zavrti glavom.

– ...ni jasno što se to dogodilo, Hayes? Anse me ostavio bez pozdrava i noću odjahao. No, vjerujem da sam nekome i ja odgovoran za

postupke svog namještenika. Stoga sada namjeravaš?

– U škripcu sam – bijesno će Hayes. – Ne mogu nastaviti, ali ni vratiti stado na ranč. A ako jedan od nas dvojice ode po nove ljude, stoka će se raspršiti istog časa kada u dolini nestane paše.

– Razumio sam – kimnu Gordon. – Ja i moji dječaci pomoći ćemo ti da se stado vrati na ranč, Hayese. Žao mi je što se ovo dogodilo. Ja svoje sukobe ne rješavam takvim trikovima.

Hayes ga je zbunjeno promatrao. Okrenuo se da potraži savjet svog kuhara, a ovaj se samo nasmijsao i zagledao u ostatak cigarete. Hayes se nakašlja.

– Čini se da sam te krivo procijenio, Gordone. Nudiš pomoć, a ja sam te namjeravao upropastiti. Evo ponude koja je bolja od tvoje. Kupit ću tvoje stado po dobroj cijeni, osam dolara za grlo pod uvjetom da mi vas trojica pomognete da sva goveda dotjeram u Dodge.

Gordon ga je promatrao, ispunjen različitim osjećajima. Gotovo je odbio ponudu iz inata, ali onda pomisli kako su oholost i ponos sasvim nešto različito.

– Poštena ponuda, Hayese – reče i skoči s konja. Pruživši ruku Hayesu, doda: – Ako ti to nešto znači, po povratku ćemo odjahati do suca i sastaviti ugovor po kojem će tvoj ranč uvijek imati pravo na vodu s mog izvora, bez obzira na to tko je vlasnik zemljišta.

– Koliko imaš grla, Gordone? – upita Hayes glasom promuklim od uzbuđenja i maši se za pojas. – Isplatit ću ti odmah u gotovu. Dok traje ovo putovanje, dobivat ćeš plaću kakvu je imao moj predradnik a dječaci će biti plaćeni kao odrasli kauboji.

Sat kasnije tri muškarca i dva dječaka pokrenuli su veliko, sjednjeno stado. Za njima su ostala kola skrivena u jednoj posjeklini. Kuhar je bio potrebniji u sedlu.

Naredni dani bili su vrlo naporni, ali bez posebnih uzbuđenja. I odrasli i dječaci navikli su se na čudi velikog stada i lako im se suprotstavljali.

— Sutra napuštamo Teksas — reče jedne večeri Hayes. — Od Kanzas nas dijeli uski pojas indijanskog područja, ali to me ne brine, Gordone. Crvenokošci su uglavnom mirni i u najgorem slučaju dat ću im nekoliko goveda da nas propuste. A kada prijedemo u Kansas, naći ćemo se na velikom stočarskom Zapadnom putu i brzo smo u Dodgeu. Ono što me brine, to je rijeka, Gordone.

— Dvije rijeke — ispravi ga Gordon. — Najprije Sjeverni Canadian pa Cimarron. I objema je sigurno prilično visok vodostaj u ovo doba godine.

— Ne bih rekao — umiješa se kuhar. Blizu smo izvorima, pa nijedna nije duboka, ali zato su vraški brze. U tome je prava opasnost. Da su nam bar još dva-tri iskusna jahača!

Naredna dva dana dječaci su neumorno proučavali okolicu, uzbuđeni mogućnošću susreta s Indijancima. Slijedeći primjer odraslih, očistili su cijevi svojih starih revolversa od prašine i pregledali punje. Uzbuđenja su počela trećeg dana oko podne, James i Joseph, koji su jahali ispred stada, vratili su se divljim galopom, tako da su, stigavši do oca, jedva zaustavili konje.

— I-I-I-Indijanci, tata!

— Gdje i koliko? — upita Gordon. Dječaci su se pogledali.

— Ispred stada, tata. Tamo raste nekakvo grmlje. Vidjeli smo jednoga, ali sigurno ih u grmlju ima još mnogo.

— To je moguće — složi se otac. Obavijestite ostale, pa ćemo pogledati kakvi su to Indijanci.

Stado je zaustavljeno i trojica odraslih su oprezno pojahala prema pojasu zelenila koji im se ispriječio na putu.

— To je rijeka — promrmlja Hayes. — Sjeverni Canadian...

Odmah uz grmlje jedan čovjek je sjedio uz vatricu a konj je pasao u blizini.

— Zdravo Jamese! — reče Anse i podiže obod šešira koji mu je skrivao lice. — Gospodine Hayese, Jo, kako ste?

Kuhar se bezglasno smijao a i Hayes počeo kriviti lice. Samo je Gordon smrknuto promatrao svog nekadašnjeg pomoćnika.

— Ostavio si me na cjedilu, Anse — reče.

— Jesam, Jamese — prizna kauboj.

— Izigrao si i gospodina Hayesa — nastavi Gordon polako. — Kauboji su povjerovali da si otkrio zlato i pošli za tobom napustivši stado. Moglo je propasti!

— E, za to me ne možeš optužiti. Nisam im rekao da sam pronašao zlato. Nijedne riječi u tom smislu. Zar sam ja kriv što su budale pošle za mnom? Slijedili su me tako nezamjetno da bi ih i djeca mogla otkriti.

— A znaš li ti da je Hayes povjrova da sam mu ja sve to namjestio, Anse?

— Samo u prvom trenutku — ispravi ga Hayes i prasnu u grohotan smijeh. — Zaslužio sam tu pouku, Anse, i za nju sam ti zahvalan. Gdje si ostavio one moje budale?

— Rekao bih da još jašu tamo prijeko, u planinama Kolorada — odvrati Anse nedužna izraza lica.

— Možda su zavoljeli lov pa će još neko vrijeme ostati... Nego, trebate li iskusnog kauboj, specijalista za prelaženje rijeka, gospodine Hayese? Rekao bih da me moj dosadašnji poslodavac više ne želi plaćati.

— Ha! — prasne Gordon bijesno i okrenu konja. Hayes od smijeha gotovo pade sa sedla. — Do Dodgea svi smo u jednoj četi. Ako te Gordon ne primi natrag na posao, nudim ti mjesto predradnika... I meni bi dobro došao lukavac tvog kalibra.

— Sve ovisi o Gordonu — kimnu Anse i vine se u sedlo. — Hej, Jamese, čekaj malo!

— Što je? — upita Gordon, zaustavivši konja.

Anse poče kopati po torbi na svom sedlu. Izvukavši četiri kutije metaka, pruži ih Gordonu.

— Uzmi ove je tvoje.

— Meci? Sto će mi tolika municija? Odakle ti to?

Anse povuče obod preko očiju.

— To ti je... hm... Najbolje da ti to objasni Ana kada se vratiš kući.

U PRIPREMI

Rolf Shark:

DVIJE TISUĆE DOLARA ZA GLAVU

Cijena pretplate za godinu dana iznosi 9.360 d, a za šest mjeseci 4.680 d. U cijenu je uračunat i pretplatnički popust. Pretplata se uplaćuje općom uplatnicom u korist računa: NIŠPRO »Vjesnik«, Interna banka, Zagreb, broj 30101-833-1216, za »LASO«.

Cijena inozemne pretplate za šest mjeseci: DM 33,00, ASCH 234,00, SFR 27,00, HFL 37,00, SKR 116,00, FF 109,00, US\$ 17,00 (avionom US\$ 20,20), C\$ 24,00 (avionom C\$ 28,30), Australia £ 12,00 (avionom £ 15,00).

Uplata na devizni račun 30101-620-16-25731-3252051 kod Udružene banke Hrvatske, Zagrebačka banka, Zagreb (za »Laso«, izdanje OOUR-a IRI).

Ekonomska propaganda: »Vjesnik«, Agencija za marketing, Zagreb, Trg bratstva i jedinstva 6.

Zadnja kolor stranica 75.000 d, c/b stranica 50.000 d. Oslobođeno plaćanja poreza na promet mišljenjem Republičkog sekretarijata za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu SRH broj 2935/7-1973. od 26. XI. 1973. Rukopisi se ne vraćaju.

maxmagnus

Broj
19

JAVNO
SUĐENJE

Svakih 14 dana
nove dogodovštine
sad već bivšeg kralja
MAXMAGNUSA!

Potražite u svim
prodavaonicama novina!

